

Luonnos 8.7.2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Säteilyturvakeskuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Säteilyturvakeskuksesta. Osa asetuksella nykyään säädettyistä Säteilyturvakeskuksen tehtävistä siirrettäisiin lakiin. Laki sisältäisi säännökset keskuksen asemasta ja toimialasta sekä näihin liittyvistä sopimuksista ja asiantuntijoista. Esityksen tavoitteena on uudistaa vuodelta 1983 peräisin oleva laki vastamaan muuttunutta toimintaympäristöä. Säteily- ja ydinturvallisuusalan valvontaviranomaisen toimintaan kohdistuu alan luonteesta johtuen erityisiä riippumattomuusvaatimuksia. Lailla pantaisiin samalla täytäntöön säteilyturvallisuusdirektiivin 76 artikla sekä ydinturvallisuusdirektiivin 5 artikla valvontaviranomaisen päätöksenteon riippumattomuutta koskevilta osin.

Esityksellä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi laki STUK International -nimisestä osakeyhtiöstä. Yhtiötä koskeva sääntely sisältyy nykyisin säteilyturvakeskuksesta annettuun lakiin (4 a §). Uudessa laissa olisivat säännökset yhtiön asemasta ja tehtävistä.

Lisäksi esityksellä ehdotetaan tehtäväksi eräitä pääosin teknisluonteisia tarkennuksia säteilylakiin. Säteilylain liitteessä ehdotetaan päivitettäväksi toiminnanharjoittajilta perittävät veroluonteiset valvontamaksut vastamaan euromääräisesti Säteilyturvakeskuksen toiminnan ennakoitua kustannuskehitystä.

Esityksellä kumottaisiin nykyinen säteilyturvakeskuksesta annettu laki.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

1.2 Valmistelu

2 Nykytila ja sen arviointi

3 Tavoitteet

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.2 Pääasialliset vaikutukset

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

8 Lakia alemman asteinen sääntely

9 Voimaantulo

10 Toimeenpano ja seuranta

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Säteilyturvakeskuksesta annettu laki on vuodelta 1983 eli ajalta ennen nykyistä perustuslakia ja Suomen liittymistä Euroopan unioniin. Säädöstä on muutettu viimeisten lähes 40 vuoden aikana kolme kertaa, eikä sitä ole päivitetty kokonaisuutena vastaamaan sen toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan laki uudistettavaksi kokonaisuudessaan säätämällä uusi laki Säteilyturvakeskuksesta. Sillä kumottaisiin säteilyturvakeskuksesta annettu laki (1069/1983). Samassa yhteydessä uudistettaisiin myös säteilyturvakeskuksesta annettu asetus, ja uudella asetuksella kumottaisiin vastaavasti nykyinen säteilyturvakeskuksesta annettu asetus (618/1997).

EU:ssa annettiin 25.6.2009 neuvoston direktiivi ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevan yhteisön kehyksen perustamisesta (2009/71/Euratom), jäljempänä *ydinturvallisuusedirektiivi*. Ydinturvallisuusedirektiiviä muutettiin 8.7.2014 ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevan yhteisön kehyksen perustamisesta annetun direktiivin 2009/71/Euratom muuttamisesta annetulla neuvoston direktiivillä 2014/87/Euratom, jäljempänä *muutettu ydinturvallisuusedirektiivi*. Uudistuksessa huomioitiin mm. vuonna 2011 tapahtuneesta Fukushiman ydinvoimalaonnettomuudesta saadut opit. Turvallisuutta koskevien perusnormien vahvistamisesta ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta suojelemiseksi ja direktiivien 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom ja 2003/122/Euratom kumoamisesta annettu neuvoston direktiivi (2013/59/Euratom), jäljempänä *säteilyturvallisuusedirektiivi*, annettiin 5.12.2013. Pääosin direktiivit on täytäntöönpantu kansallisesti ydinennergialailla (990/1987), jota on muutettu ydinturvallisuusedirektiivin muutoksen vuosi lailla ydinennergialain muuttamisesta (905/2017) sekä 15.12.2018 voimaantulleella, kokonaan uudistetulla säteilylailla (859/2018).

Direktiivit sisältävät eräitä vaatimuksia koskien toimivaltaista valvontaviranomaista ja sen henkilöstöä. Kansallinen sääntely vastaa pitkälti direktiivien edellyttämää oikeustilaa. Toimivaltaista valvontaviranomaista ja sen henkilöstöä koskeva sääntely sisältyy nykyisellään Säteilyturvakeskusta koskevaan lainsäädäntöön ja yleislainsäädäntöön, kuten perustuslakiin, hallintolakiin (434/2003) ja valtion virkamieslakiin (750/1994).

Direktiivit sisältävät kuitenkin eräitä vaatimuksia, joiden osalta lainsäädännölliset toimet ovat kansallisesti yhä tarpeellisia. Tällaisia ovat valvontaviranomaisen riippumattomuutta, johtamisjärjestelmää ja henkilöstön koulutusjärjestelmää koskevat vaatimukset. Näistä jälkimmäiset voidaan toteuttaa kansallisesti asetustasoisena. Sen sijaan Säteilyturvakeskuksen riippumattoman aseman vahvistaminen edellyttäisi laintasoista sääntelyä, joka tässä esityksessä nyt ehdotetaan sisällytettäväksi Säteilyturvakeskuksesta annettavan lain 1 §:ään. Valvontaviranomaisen riippumattomuuden periaate on Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden (v. 1986) jälkeen muodostunut osaksi alan keskeisiä periaatteita. Riippumattomuuden painoarvo on edelleen lisääntynyt ydinturvallisuusedirektiivin ja säteilyturvallisuusedirektiivin voimaantulon myötä. Komissio on nostanut riippumattomuusvaatimukset esille osana em. direktiivien implementointien tehokkuutta koskevia tiedusteluitaan ja menettelyitään. Tämän vuoksi Säteilyturvakeskuksen riippumattomasta asemasta esitetään nyt säädettäväksi osana Säteilyturvakeskuksesta annettavaa lakia.

1.2 Valmistelu

1.2.1 EU-säädösten valmistelu

2 1.2.1 Ydinturvallisuudirektiivi

Ydinenergia-alan viimeaikainen kansainvälinen ja eurooppalainen kehitys korostaa ydinturvallisuuden merkitystä energiantuotantomuodon sääntelyssä. Alkuperäisen ydinturvallisuudirektiivin tavoitteena on ollut saattaa Euroopan ydinturvallisuuskehitys yhdenmukaiseksi sekä saattaa voimaan korkeat turvallisuusstandardit kaikissa jäsenvaltioissa. Muutetun ydinturvallisuudirektiivin tavoitteena on lujittaa kansallisten valvontaviranomaisten roolia ja riippumattomuutta, parantaa avoimuutta ydinturvallisuuskysymyksissä sekä korostaa turvallisuustavoitteiden merkitystä ydinturvallisuuden toteuttamisessa. Ydinturvallisuudirektiivin lisäksi Euratomin puiteissa on annettu muiden ohella yhteisön kehityksen perustamisesta käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen vastuullista ja turvallista huoltoa varten direktiivi 2011/70/Euratom. Ydinturvallisuudirektiivin 5 artiklassa säädetään toimivaltaisesta valvontaviranomaisesta. Muutetun direktiivin myötä jäsenvaltioiden on varmistettava valvontaviranomaisen riippumattomuus valvontaan liittyvässä päätöksenteossa. Artikla edellyttää lisäksi, että valvontaviranomaisella on oikeudelliset valtuudet laatia ydinturvallisuusmääräyksiä, vaatia luvanhaltijaa noudattamaan ydinturvallisuusmääräyksiä ja luvan ehtoja sekä todentaa noudattaminen lakisäätteillä arvioinnilla ja tarkastuksilla.

2.1.1.2 Säteilyturvallisuudirektiivi

Euroopan unionissa annettiin 5.12.2013 säteilyturvallisuudirektiivi. Säteilylailla ja sen nojalla annettavilla alempiasteisilla säädöksillä on täytäntöön pantu Euroopan unionin uusi säteilyturvallisuudirektiivi, josta käytetään myös nimikettä BSS-direktiivi (Basic Safety Standards), jolla on kodifioitu yhdeksi direktiiviksi aiemmat viisi säteilysuojelualan direktiiviä, jotka ovat: 1) neuvoston direktiivi 89/618/Euratom säteilyvaaratilanteesta tarvittavia suojelutoimenpiteitä ja noudatettavia ohjeita koskevien tietojen antamisesta väestölle, 2) neuvoston direktiivi 90/641/Euratom ulkopuolisten työntekijöiden suojelusta työskentelyn aikaisen ionisoivan säteilyn vaaroilta valvonta-alueella, 3) neuvoston direktiivi 96/29/Euratom perusnormien vahvistamisesta väestön ja työntekijöiden terveyden suojelemiseksi ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta (kumottu säteilysuojeludirektiivi), 4) neuvoston direktiivi 97/43/Euratom henkilöiden terveyden suojelemiselta ionisoivan säteilyn aiheuttamilta vaaroilta lääketieteellisen säteilyaltistuksen yhteydessä ja direktiivin 84/466/Euratom kumoamisesta (MED-direktiivi) sekä 5) neuvoston direktiivi 2003/122/Euratom korkea-aktiivisten radioaktiivista ainetta sisältävien umpilähteiden ja isännättömien lähteiden valvonnasta (umpilähdedirektiivi). Säteilyturvallisuudirektiivi on vähimmäisvaatimusdirektiivi, jonka edellyttämästä suojelun tasosta voidaan kansallisesti säätää tiukemmin. Säteilyturvallisuudirektiivin 76 artiklassa edellytetään säteilyturvallisuusviranomaiselta riippumattomuutta.

1.2.2. Hallituksen esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Säteilyturvakeskuksen kanssa.

Esitys on ollut lausunnolla 9.7.2021–27.8.2021 välisen ajan lausuntopalvelu.fi-palvelussa.

Esityksestä on pyydetty lausunnot (luettelo lausunnon antajista). Lausunnot saatiin yhteensä x kappaletta.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla valtioneuvoston hankkeita koskevassa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet> hanketunnuksella STM104:00/2020.

2. EU-säädösten ja kansainvälisten sopimusten tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

Esityksen tavoitteena olisi vahvistaa riippumattomuutta koskevaa säädösperustaa kansainvälisten sopimusten ja suositusten sekä direktiivien vaatimusten mukaisesti.

2.1 Riippumattomuus EU-säädöksissä

Ydinturvallisuusdirektiivin 5 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaisen valvontaviranomaisen riippumattomuus sen valvontaan liittyvässä päätöksenteossa on tosiasiallisesti suojattu asiattomalta vaikutukselta. Toimivaltaisella valvontaviranomaisella on oltava sellaiset oikeudelliset valtuudet, että se voi täyttää velvoitteensa. Ydinturvallisuusdirektiivin 5 artiklassa edellytetään myös muun muassa taloudellista riippumattomuutta ja henkilöstön pätevyyteen liittyvää riippumattomuutta.

Säteilyturvallisuusdirektiivin 76 artiklassa edellytetään, että toimivaltainen viranomainen on toiminnallisesti erotettu muista elimistä tai organisaatioista, joilla on yhteyksiä tässä direktiivissä käsiteltävien toimintojen edistämiseen tai käyttöön, jotta viranomaisen riippumattomuus valvontatehtävän hoidossa on tosiasiallisesti suojattu asiattomalta vaikutukselta. Lisäksi siinä edellytetään, että toimivaltaiselle viranomaiselle annetaan sellaiset oikeudelliset valtuudet sekä henkilöstöresurssit ja taloudelliset resurssit, joita se tarvitsee täyttääkseen velvoitteensa.

2.2. Riippumattomuus kansainvälisissä sopimuksissa

Kansainvälisissä sopimuksissa korostetaan toimivaltaisen valvontaviranomaisen riippumattomuutta. Suomi hyväksyi 5.1.1996 Wienissä 20.9.1994 tehdyn ydinturvallisuutta koskevan yleissopimuksen (engl. Convention on Nuclear Safety; CNS). Sopimus tuli kansallisesti voimaan 24.10.1996 (SopS 74/1996). Ydinturvallisuussopimuksen 8 artiklan mukaan valvontaviranomaisella on oltava riittävät valtuudet ja pätevyys sekä rahalliset ja inhimilliset voimavarat, jotta se voi suoriutua sille määrättyistä velvollisuuksista. Lisäksi valvontaviranomaisen tehtävät on oltava tehokkaasti erotettuna sellaisten elinten tai järjestöjen tehtävistä, jotka toimivat ydinenergian käytön edistämisen tai hyödyntämisen parissa. Myös käytetyn polttoaineen ja radioaktiivisen jätteen huollon turvallisuutta koskevan yleissopimuksen (SopS 36/2001) 20 artiklan 2 kohdan mukaan valvontaviranomaisen on suoritessaan valvontatehtäviä oltava tosiasiallisesti riippumaton muista toiminnoista.

Vaativuudesta on painotettu myös kansainvälisissä suosituksissa. Esimerkiksi kansainvälisen atomienergiajärjestön (engl. International Atomic Energy Agency; IAEA) turvallisuusvaatimuksissa tosiasiallisen riippumattomuuden toteutumisen on katsottu vaativan sen, että valvontaviranomaisella on muun muassa riittävä auktoriteetti ja riittävän pätevä henkilöstö, pääsy riittäviin taloudellisiin resursseihin, kyky tehdä itsenäisiä päätöksiä sekä vapaus ulkopuolisesta paineesta. Tosiasiallisen riippumattomuuden ei ole tarkoitus rajoittaa tarvittavaa tiivistä yhteistyötä muiden valvontaviranomaisten tai kansallisten organisaatioiden kanssa eikä myöskään valtiolle asettamia yleisiä poliittisia linjoja, jotka eivät liity valvontavaltuuksiin ja -tehtäviin.

Riippumattomuudesta säädetään sekä ydinturvallisuusdirektiivissä että säteilyturvallisuusdirektiivissä. Komission ehdotuksessa ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevan yhteisön kehyksen perustamisesta annetun direktiivin 2009/71/Euratom muuttamisesta (COM/2013/0715 final) esitettiin,

että toimivaltaisen valvontaviranomaisen riippumattomuuden säännöksiä tiukennetaan ydinturvallisuuden osalta kansainvälisen ohjeistuksen mukaisesti. Tämä toteutettiin muutetulla ydinturvallisuusdirektiivillä.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Laki säteilyturvakeskuksesta

Säteilyturvakeskus (STUK) on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan kuuluva valtion hallintoviranomainen, josta säädetään säteilyturvakeskuksesta annetussa laissa (1069/1983) ja asetuksessa (618/1997). Säteilyturvakeskusta johtaa pääjohtaja, jonka nimittää valtioneuvosto. Säteilyturvakeskuksesta annetussa laissa on säännökset toimialasta, johtamisesta, sopimusten tekemisestä ja tilaustutkimuksista sekä kansainvälisiä asiantuntijapalveluita tarjoavasta osakeyhtiöstä. Lisäksi laissa on säännökset maksuista, yleisestä asetuksenantovaltuudesta ja voimaantulosta. Säännökset muun muassa Säteilyturvakeskuksen tehtävistä, organisaatiosta ja henkilöstä on annettu valtioneuvoston asetuksella.

Säteilyturvakeskuksen toimiala ja asema

Säteilyturvakeskuksesta annetun lain 1 §:n mukaan keskus on perustettu säteilyn vahingollisten vaikutusten estämistä ja rajoittamista, säteilyn ja ydinenergian käytön turvallisuusvalvontaa sekä näihin liittyvää tutkimusta, koulutusta ja tiedottamista varten.

Keskuksen toimiala liittyy keskeisesti säteilyn ja ydinenergian käytön turvallisuuden valvontaan, sellaisina kuin niistä säädetään säteilylaissa ja ydinenergiassa. Sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluu säteilylain 13 §:n 1 momentin nojalla säteilylain noudattamisen valvonnan ylin johto ja ohjaus muilta kuin ydinenergiakäyttöä koskevilta osin. Ydinenergiain 54 §:n 1 momentin mukaan ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle.

Säteilyturvakeskuksella on lisäksi eräiden muiden ministeriöiden hallinnonalaan liittyviä tehtäviä. Nämä tehtävät perustuvat etenkin ydinenergiassa, pelastuslaissa (379/2011) ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa (1994/719) eli ns. VAK-laissa säädettyihin ulkoministeriön, sisäministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonaloihin.

Vaatus riippumattomasta viranomaisesta sisältyy yhteen IAEA:n kymmenestä turvallisuusperiaatteesta (Safety Fundamentals SF-1, Principle 2). Sitä tarkennetaan IAEA:n yleisissä turvallisuusvaatimuksissa (General Safety Requirements, GSR 1: Governmental, Legal and Regulatory Framework for Safety, Requirement 4). Tosiasialliseen riippumattomuuteen sisältyy monta eri ulottuvuutta, joiden toteutumista on mahdollista edistää eri tavoin. Esimerkiksi IAEA:n yleisessä ohjeistuksessa (engl. General Safety Guide, GSG-12, Organization, Management and Staffing of the Regulatory Body for Safety) on tarkasteltu näitä ulottuvuuksia ja sitä, kuinka nämä voidaan ottaa huomioon valvontaviranomaisen toiminnassa.

GSG-12:sta mukaan poliittista riippumattomuutta voidaan edistää siten, että on olemassa säännönmukaiset auditoinnit ja vertaisarvioinnit, jotka julkaistaan. Samoin oikeudellista riippumattomuutta voidaan osoittaa siten, että annetut päätökset sekä niiden laillinen ja tekninen toteutus dokumentoidaan. Riippumattomuuden edistäminen vaikuttaa läpinäkyvyyteen, johdonmukaisuuteen ja ennustettavuuteen valvontaviranomaisen päätöksenteossa.

Yksi tärkeimpiä tapoja vaikuttaa tosiasialliseen riippumattomuuteen GSG-12:n mukaan on taloudellinen riippumattomuus. Siksi rahoitusmekanismien pitäisi olla selvästi määritettynä lainsäädännössä eikä valvontaviranomaisen budjetti saa olla pelkästään riippuvainen pelkästään suoritteista, sakoista tai muista rangaistusluonteisista maksuista. Valvontaviranomaisen pitäisi pystyä jakamaan taloudelliset resurssinsa sen eri hallinnollisiin toimiin itsenäisesti eikä valvontaviranomaiselle osoitetun budjetin päättämisessä tai hyväksymisessä pitäisi olla mukana se osa valtionhallintoa, joka vastaa ydinteknologioiden kehityksestä, tukemisesta tai toimisesta. Toinen tärkeä tapa vaikuttaa tosiasialliseen riippumattomuuteen on henkilöstön pätevyyden takaaminen. Valvontaviranomaisella pitäisi olla riittävä sisäinen tekninen asiantuntemus, joka tasapainossa valvontaviranomaisen eri toiminnoissa. Jos valvontaviranomainen tarvitsee ulkopuolista neuvontaa tai palvelua, tämän pitäisi olla puolueetonta, vapaata kaikista eturistiriidoista sekä eikä sen pitäisi vähentää valvontaviranomaiselle osoitettuja vastuualueita. Säteilyturvakeskuksen valvontatoiminnan taloudellinen riippumattomuus pohjautuu keskuksen valvontatoiminnan maksullisuuteen, toiminnanharjoittajilta perittäviin veroluonteisiin maksuihin sekä valtiolta saatavaan budjettirahoitukseen. Ydinturvallisuusvalvonnan maksullisuus perustuu valtion maksuperustelakiin (150/1992) ja -asetukseen (211/1992) sekä ydinturvallisuusvalvontaan kuuluvien Säteilyturvakeskuksen suoritteiden maksullisuudesta ja maksuperusteista annettuun kauppa- ja teollisuusministeriön päätökseen (1285/1993). Säteilytoiminnan valvonnan maksullisuus perustuu valtion maksuperustelain ja asetuksen lisäksi Säteilyturvakeskuksen suoritteista perittävistä maksuista annettuun sosiaali- ja terveysministeriön asetukseen (1167/2020). Säteilylain 189 §:n nojalla peritään lisäksi valvontamaksua, joka on valtiolle perittävä veroluonteinen maksu.

Säteilyturvakeskuksen erillisuus toimialan muista elimistä ja organisaatioista toteutuu siten, että keskuksen olemassaolo perustuu eduskunnan säätämään lakiin eli säteilyturvakeskuksesta annettuun lakiin. Myös keskuksen johtaminen ja ratkaisuvallat perustuvat lainsäädäntöön ja kuuluvat keskuksen pääjohtajalle, jollei ratkaisuvallasta toisin säädetä.

Henkilöstöön liittyvä riippumattomuus taas rakentuu osin valtion virkamieslainsäädännön yleisistä kelpoisuusedellytyksistä ja osin säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen johtajien kelpoisuutta koskevasta sääntelystä. Myös muun muassa virkamieslain karenssisopimusta ja sivutoimilupaa koskeva sääntely sekä hallintolain esteellisyyssäännökset turvaavat osaltaan keskuksen valvontatoiminnan riippumattomuutta.

Säteilyturvakeskuksen riippumattomasta asemasta sen valvontatoimintaan liittyvässä päätöksenteossa ei nykyisellään säädetä nimenomaisesti. Keskuksen riippumaton asema perustuu nykyisin yleiseen valtiosääntöoikeudelliseen ja julkisoikeudelliseen sääntelyyn kuten perustuslain ja hallinnon yleislakien säännöksiin. Perustuslain 2 §:ssä säädetään lakisidonnaisuuden ja lainalaisuuden periaatteesta, 3 §:ssä valtiollisten tehtävien jaosta vallan kolmijaon periaatteen mukaisesti, 6 §:ssä yhdenvertaisuusperiaatteesta ja 21 §:ssä oikeudesta asian asianmukaiseen käsittelyyn lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Hallintolaissa säädetään hallinnon yleisistä oikeusperiaatteista, joihin sisältyy muun muassa tasapuolisen kohtelun vaatimus ja puolueettomuuden vaatimus sekä vaatimus käyttää toimivaltaa vain lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Hallintolaissa säädetään myös virkamiehen esteellisyydestä. Lisäksi riippumattomuus toteutuu osin organisaatiolainsäädännön ja osin keskuksen valvontatoiminnan oikeudellisia valtuuksia koskevien substanssilakien, kuten ydinturvalain ja säteilylain, sääntelyn kautta.

Tehtävät ja niihin liittyvät sopimukset

Säteilyturvakeskuksen tehtävistä säädetään säteilyturvakeskuksesta annetussa asetuksessa. Säteilyturvakeskuksen tehtävät liittyvät ennen muuta säteilylain ja ydinenergialain noudattamisen valvontaan. Lisäksi keskuksella on tutkimus-, selvitys- ja kehitystoimintaa, ja se tuottaa toimialaansa liittyviä asiantuntijapalveluita liiketaloudellisin perustein. Näiden lisäksi keskuksella on kansainvälisiä tehtäviä. Keskuksen tehtävistä säädetään nykyään melko kattavasti. Keskuksella on tosiasiallisesti kuitenkin myös muuhun kansalliseen lainsäädäntöön perustuvia keskeisiä tehtäviä, jotka eivät ole luettavissa nykyisen asetuksen sanamuodoista. Näitä ovat esimerkiksi vaarallisten aineiden kuljetuksiin ja pelastustoimintaan liittyvät tehtävät.

Säteilyturvakeskus tekee toimialaansa ja tehtäviinsä liittyviä sopimuksia muiden viranomaisten ja muiden tahojen kanssa ja käyttää tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita. Keskuksen pysyvistä asiantuntijoista säädetään asetuksella.

3.2 Laki STUK International-nimisestä osakeyhtiöstä

Valtioneuvosto on 17.11.2016 tekemällään päätöksellä oikeuttanut sosiaali- ja terveysministeriön perustamaan uuden valtion kokonaan omistaman STUK International Oy-nimisen osakeyhtiön sekä allekirjoittamaan yhtiön perustamissopimukseen ja muut yhtiön perustamiseen liittyvät asiakirjat, merkitsemään valtion puolesta kaikki perustettavan osakeyhtiön osakkeet ja maksamaan osakkeista 1 000 000 euroa. STUK International-nimistä osakeyhtiötä koskeva sääntely sisältyy nykyisen säteilyturvakeskuksesta annetun lain 4 a §:ään. Koska lakia säteilyturvakeskuksesta ehdotetaan kokonaan uudistettavaksi, on tarpeen säätää yhtiöstä omalla erillisellä laillaan.

3.3 Laki säteilylain muuttamiseksi

Uudistettu säteilylaki (859/2018) on tullut voimaan 15.12.2018. Lailla on osaltaan täytäntöönpantu EU:n säteilyturvallisuusdirektiivi. Lain eräisiin sanamuotoihin on tarpeen tehdä teknisluonteisia korjauksia pääosin valvonnassa havaittujen muutostarpeitten johdosta. Lisäksi lain liitteessä säädettyjen veroluonteisten vuotuisten valvontamaksujen suuruus päivitettäisiin euromääräisesti vastaamaan vuoden 2019 alusta toteutettua Säteilyturvakeskuksen veroluonteisten maksujen ja suoriteperusteisten maksujen uudistetun järjestelmän kustannusrakenteen kehitystä ottaen lisäksi huomioon tulevien vuosien 2022–2025 arvioidun kustannuskehityksen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Säteilyturvakeskuksesta, jolla kumottaisiin säteilyturvakeskuksesta annettu laki (1069/1983). Lakiehdotuksella selkeytettäisiin keskuksen toimialaa ja tehtäviä koskevaa sääntelyä.

Laissa säädettäisiin Säteilyturvakeskuksen riippumattomasta asemasta sen valvontatoiminnassa ja kannanotoissa. Sääntelyllä ei muutettaisi olemassa olevaa oikeustilaa, vaan kyse olisi nykyisen tosiasiallisen riippumattomuuden kirjaamisesta lakiin. Kyse on tältä osin ydinturvallisuusdirektiivin ja säteilyturvallisuusdirektiivin täytäntöönpanosta, jotka molemmat edellyttävät säteily- ja ydinturvallisuudesta vastaavaan valvontaviranomaisen riippumattomuutta sen valvontatoimintaan liittyvässä

päätöksenteossa. Varsinaisen valvontatoiminnan ja siihen liittyvän päätöksenteon lisäksi esitettäisiin säädettäväksi, että keskus olisi riippumaton toimialallaan tekemissään muissa kannanotoissa, kuten lausunnoissaan ja aloitteissaan.

Esityksessä ehdotetaan, että aiemmin asetuksella säädetty Säteilyturvakeskuksen tehtävät sisällytettäisiin lakiin (2 §), ja niihin tehtäisiin eräitä, lähinnä lakitekniiseen muotoiluun liittyviä muutoksia, joilla keskuksen tehtäviä selkeytettäisiin lain tasolla. Esimerkiksi Säteilyturvakeskuksen pelastuslakiin ja vaarallisten aineiden kuljetuksiin sekä mittauspalveluiden tuottamiseen liittyviä tehtäviä koskeva sääntely on tarpeen sisällyttää lakiin. Esityksellä ei sinällään ehdotettaisi uusia tehtäviä Säteilyturvakeskukselle.

Esityksellä ehdotetaan aiemmin säteilyturvakeskuksesta annetun lain 4 a §:ään sisältynyt STUK International-yhtiötä koskeva sääntely eriytettäväksi omaan yhtiötä koskevaan lakiinsa. Säteilyturvakeskuksesta annettuun lakiin lisättiin uusi 4 a § säteilyturvakeskuksesta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (1414/2015). Lainmuutosta ehdotettiin hallituksen esityksellä laiksi Säteilyturvakeskuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 60/2015 vp). Muutos selkeyttäisi Säteilyturvakeskuksen ja yhtiön välistä oikeudellista asemaa ja tehtäviä sekä ilmentäisi niiden keskinäistä riippumattomuutta.

Säteilylain muuttamista koskevassa lakiehdotuksessa säteilylakiin ehdotetaan eräitä täsmennyksiä. Näitä olisivat esimerkiksi kansainvälistä tiedonvaihtoa koskeva sääntely säteilyturvallisuuspoikkeamissa sekä säteilyvaaratilanteissa. Radonkorjauksia koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että korjaukset olisi jatkossa tehtävä ”ilman aiheutonta viivytystä”. Lisäksi Säteilyturvakeskuksen perimien valvontamaksujen maksuliikenteeseen liittyvää sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi Säteilyturvakeskuksen perintätehtävän helpottamiseksi. Säteilylain liitteessä ehdotetaan päivitettäväksi toiminnanharjoittajilta perittävät veroluonteiset valvontamaksut vastamaan euromääräisesti Säteilyturvakeskuksen toiminnan ennakoitua kustannuskehitystä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset valtiontalouteen

Esityksellä ajantasaistettaisiin virastoa koskeva lainsäädäntö. Lisäksi sillä selkeytettäisiin ydinturvallisuusdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan ja säteilyturvallisuusdirektiivin 76 artiklan 2 kohdan toimeenpanoa viraston riippumattomuuden osalta.

Esityksellä edistetään lisäksi STUK International Oy nimisen yhtiön toimintavalmiuksia säätämällä yhtiöstä omassa laissaan. Sääntelyllä ei muutettaisi nykyistä oikeustilaa, sillä nykyisen säteilyturvakeskuksesta annetun lain 4 a §:n sääntely siirrettäisiin viraston hallintolaista omaksi erilliseksi laikseen sekä tehtäisiin sääntelyyn teknisiä tarkennuksia.

Säteilyturvakeskuksesta annetun lain uudistamisesta ei ole taloudellisia vaikutuksia, koska kyseessä on pääasiassa säädöstekninen uudistus.

Säteilylain muuttamista koskevalla lakiehdotuksella sen sijaan on vaikutuksia valtion talouteen. Liitteen veroluonteisiin maksuihin esitetään maltillisia korotuksia. Vuoden 2019 alusta lukien Säteilyturvakeskus on perinyt toiminnanharjoittajilta veroluonteisia valvontamaksuja. Tällöin vuotuisten valvontamaksujen kohdentaminen perustui arvioon, joka on joltain osin osoittautunut riittämättömäksi, mistä syystä valvontamaksuihin ehdotetaan muutoksia. Vuotuiset valvontamaksut saatettaisiin vastamaan niillä katettavien toimintojen todellisia kustannuksia. Lähtökohtaisesti vuotuisia valvontamaksuja ei tarkistettaisi vastamaan niiden kustannuksia samalla aikavälillä kuin Säteilyturvakeskuksen perimiä suoriteperusteisia maksuja. Tällä hetkellä suoriteperusteluisista maksuista säädetään kahden vuoden välein annettavalla sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella Säteilyturvakeskuksen suoritteista perittävistä maksuista. Veroluonteisia vuotuisia valvontamaksuja on tarpeen tarkistaa vastamaan kustannustason nousua, koska maksujärjestelmänä kantava periaate on kustannusvastaavuuden toteuttaminen.

Maksuluokkien sisällä tehtyjen hinnankorjausten lisäksi hintoja esitetään korotettavan yleisesti 11,5 %. Korotukseen sisältyy maltillinen arvio yleisestä kustannustason noususta neljän vuoden tarkastelelujaksolla. Arvio perustuu Säteilyturvakeskuksen tilinpäätökseen ja kustannuslaskentaan vuosilta 2019–2020 sekä ennusteeseen säteilylain noudattamisen valvonnasta aiheutuvista Säteilyturvakeskuksen kustannuksista vuosina 2022–2025. Hinnanmuutosten tarkoituksena on saattaa valvontamaksut sille tasolle, että niillä katettaisiin Säteilyturvakeskuksen valvonnasta aiheutuvat kustannukset vuosina 2022–2025. Vuosien 2019–2020 tilinpäätös ja kustannuslaskenta on osoittanut, että valvonnan hinnoittelu on ollut joidenkin valvottavien toimialojen osalta ylijäämäistä ja toisten osalta alijäämäistä. Tätä epäsuhtaa on korjattu nostamalla alijäämäisten maksuluokkien maksuja ja toisaalta laskemalla ylijäämäisten maksuluokkien maksuja. Hintojen muutoksissa on myös siirretty maksujen painopistettä toimintakohtaisiin perusmaksuihin lähdekohtaisista lisämaksuista paremman kustannusvastaavuuden saavuttamiseksi.

Samoin on huomioitu Säteilyturvakeskuksen muutto uusiin toimitiloihin vuonna 2022, mikä kasvattaa huomattavasti vuosittaisia vuokratkustannuksia. Korotukseen sisältyy myös noin 700 tunnin vuosittainen työpanos, joka oletetaan siirtyvän säteilytoiminnan maksullisesta valvonnasta verolla rahoitettavan valvonnan puolelle 2021 alkaen säteilylain merkittävimpien siirtymäaikojen päätyttyä. Vastaavan työpanoksen oletetaan vähenevän säteilytoiminnan maksullisesta valvonnasta, joten työmäärän kasvu ei lisää valvonnan kokonaiskustannuksia.

Säteilylain liitettä esitetään muutettavaksi myös siten, että luonnonsäteilylle altistavan toiminnan valvonnalle perustetaan kaksi uutta toiminnan maksuluokkaa seuraavasti:

- H Ilmailun harjoittaminen
- I Toiminta, jossa työntekijät altistuvat radonille sekä
Toiminta, jossa työntekijät altistuvat muulle luonnonsäteilylle kuin radonille tai avaruussäteilylle.

Uuden maksuluokan H sisältävä toiminta kuuluu nykyisin maksuluokkaan B ja maksuluokan I sisältävä toiminta maksuluokkaan C. Muutos on tarpeen, koska vuosille 2022–2025 arvioidun kustannustason perusteella luonnonsäteilylle altistavan toiminnan valvonnan hintoihin ei kohdistu ylimääräistä korotuspainetta, toisin kuin ionisoivan säteilyn käytön valvonnan maksuluokkiin B ja C. Kaikkiin ionisoivan säteilyn käytön, luonnonsäteilylle altistavan toiminnan ja ionisoimattoman säteilyn käytön valvonnan maksuihin lisättäisiin kuitenkin 11,5 %:n yleiskorotus ennustetun kustannustason nousun vuoksi.

Esityksen valtiontaloudelliset vaikutukset otetaan myös huomioon valtion talousarvioprosessissa ja julkisen talouden suunnitelmissa.

Ionisoivan säteilyn käytön valvontamaksu: Toimintakohtainen perusmaksu (€)

	Nykyinen maksu	Kustannuslaskennan tuloksen perusteella korjattu maksu	Kustannustason nousu 11,5 %	Yhteensä: Uusi maksu
Toiminnan maksuluokka A	160			180
Toiminnan maksuluokka B	400	550	63	620
Toiminnan maksuluokka C	1 000	1 500	173	1 680
Toiminnan maksuluokka D	1 500		173	1 680
Toiminnan maksuluokka E	3 700		426	4 130
Toiminnan maksuluokka F	9 500	9 000	1 035	10 040
Toiminnan maksuluokka G	20 000		2 300	22 300

Ionisoivan säteilyn käytön valvontamaksu:

Säteilylähdekohtainen lisämaksu (€)

	Nykyinen maksu	Kustannuslaskennan tuloksen perusteella korjattu maksu	Kustannustason nousu 11,5 %	Yhteensä: Uusi maksu
Säteilylähteen maksuluokka A	35		4	40
Säteilylähteen maksuluokka B	70	67	8	80
Säteilylähteen maksuluokka C	120		14	140
Säteilylähteen maksuluokka D	370	350	40	390
Säteilylähteen maksuluokka E	500		58	560
Säteilylähteen maksuluokka F	750		86	840
Säteilylähteen maksuluokka G	1 000		115	1 120
Säteilylähteen maksuluokka H	3 000		345	3 350
Säteilylähteen maksuluokka I	5 400		621	6 030

Luonnonsäteilylle altistavan toiminnan valvontamaksu (€)

	Nykyinen maksu	Kustannuslaskennan tuloksen perusteella korjattu maksu	Kustannustason nousu 11,5 %	Yhteensä: Uusi maksu
Toiminnan maksuluokka H (oli aiemmin B)	400		46	450
Toiminnan maksuluokka I (oli aiemmin C)	1 000		115	1 120
Toiminnan maksuluokka G	20 000		2 300	22 300

Ionisoimattoman säteilyn käytön valvontamaksu (€)

	Nykyinen maksu	Kustannuslaskennan tuloksen perusteella korjattu maksu	Kustannustason nousu 11,5 %	Yhteensä: Uusi maksu
Toiminnan maksuluokka A	160		18	180
Säteilylähteen maksuluokka E	500		58	560

Taulukko 1. Veroluonteisiin maksuihin ehdotettavien korotusten vaikutukset (pyöritykset ylöspäin seuraavaan kymmeneen euroon).

Vaikutukset yritysten talouteen

Lakiehdotuksella säteilylain muuttamisesta korotettaisiin maltillisesti toiminnanharjoittajien veroluonteisia maksuja edellä jaksossa ”Vaikutukset valtiontalouteen” todetulla tavalla. Yritysten maksuja korotettaisiin säteilytoiminnan tai säteilylähteen luokasta riippuen ottaen huomioon kustannusennusteen 11,5 %:n korotustarpeen.

Toiminnanharjoittajiin kohdistuvia vaikutuksia säteilylain muutoksella on myös radonkorjauksiin liittyen siten, että radonkorjausten suorittamista tiukennettaisiin siten, että korjaukset olisi toteutettava ilman aiheutonta viivytystä. Joka tapauksessa korjaukset olisi kuitenkin tehtävä, eli pitkällä aikavälillä esityksellä ei tältä osin ole yritystaloudellisia vaikutuksia.

Lentotoiminnassa ulkomaalaisten työntekijöiden aiempien työperäistä altistusta koskevien tietojen selvittelyä helpotetaan, mikä vastaisi nykyistä käytäntöä, sillä näitä tietoja ei käytännössä nytkään pystytä tosiasiallisesti selittämään.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Säteilyturvakeskuksen valvonnan toimintaedellytyksiä parannetaan täsmentämällä säteilylakia valvonnassa havaittujen muutostarpeiden johdosta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot**5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset**

Laki Säteilyturvakeskuksesta ehdotetaan säädettäväksi sisällöllisesti suppeana siten, että laki sisältäisi lähinnä perustuslain 119 §:n edellyttämän vähimmäissääntelyn Säteilyturvakeskuksen toimialasta ja asemasta sekä tehtävistä. Muilta osin virastoa koskevista asioista kuten johtamisesta, ratkaisuvallasta ja henkilöstöstä säädettäisiin asetuksella. Ehdotettu organisaatiolainsäädännön sääntelytekninen toteutustapa poikkeaa usean muun valtionhallinnon organisaation kohdalla valitusta lakiteknisestä toteutustavasta. Perusteluna esityksessä ehdotetulle sääntelytavalle on sen joustavuus. Jo nykyisellään EU-direktiivit aiheuttavat vaatimuksia Säteilyturvakeskuksen organisaatiota koskaan lainsäädäntöön. Säteilyturvakeskuksen toimialan vuoksi on nähtävissä, että myös jatkossa EU-lainsäädännöstä saattaa aiheutua tällaisia velvoitteita, jotka merkitsevät muutostarpeita organisaatiolainsäädäntöön. Kansallinen täytäntöönpano määräajassa helpottuu, kun sääntelyn tarpeetonta viemistä lakitasolle vältetään.

Vaihtoehtoisesti organisaatiolainsäädäntö voitaisiin toteuttaa lakitason sääntelyä lisäten ja asetustasoista sääntelyä supistaen, sillä perustuslain 119 §:ssä jätetään jossain määrin harkintavaltaa valittavan säädösten suhteen. Koska kyse on enemminkin säädösteknisestä valinnasta, ei sillä olisi juurikaan taloudellisia, yhteiskunnallisia tai muita keskeisiä vaikutuksia.

Vaihtoehtona olisi lisäksi, että vanhentuneisuudesta huolimatta nykyinen Säteilyturvakeskuksesta annettu laki jätettäisiin sellaisenaan voimaan tai lakia muutettaisiin ainoastaan riippumattomuutta koskevilta osin. Lain uudistamatta jättäminen olisi jossain määrin ongelmallinen ottaen huomioon, että keskuksen tehtävistä säädetään nykyisellään lain sijaan asetustasolla. Lisäksi säteily- ja ydinturvallisuusdirektiivien tehokas kansallinen toimeenpano edellyttää keskuksen johtamisjärjestelmästä ja henkilöstön koulutusjärjestelyistä säätämistä. Tämä merkitsee muutoksia säteilyturvakeskuksesta annettuun asetukseen. Asetusmuutokset olisi mahdollista toteuttaa ilman lakitason uudistusta. Koska organisaatiolainsäädäntö muodostavat kokonaisuuden, on tarkoituksenmukaista uudistaa sekä laki että asetus samassa yhteydessä.

6 Lausuntopalaute

Täydennetään myöhemmin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki säteilyturvakeskuksesta

1 §. Toimiala ja asema. Pykälässä säädettäisiin Säteilyturvakeskuksen toimialasta ja hallinnollisesta asemasta. Säteilyturvakeskuksen hallinnollinen asema sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa vastaisi nykyistä säteilyturvakeskuksesta annetun lain 1 §:ssä säädettyä. Pykälä sisältäisi keskuksen riippumatonta asemaa valvontatoiminnassa koskevan uuden 2 momentin.

Pykälän 1 momentin mukaan Säteilyturvakeskus olisi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva valtion hallintoviranomainen, joka edistää ja valvoo säteilyturvallisuutta ja ydinenergian käytön turvallisuutta. Verrattuna aikaisempaan oikeustilaan sääntelyyn tehtäisiin lähinnä lakitekniisiä, sääntelyn sanamuotoihin liittyviä muutoksia, joilla ei ole tarkoitus muuttaa Säteilyturvakeskuksen toimialaa. Sääntelyä myös yksinkertaistettaisiin siten, että siinä ei enää mainittaisi tutkimusta ja viestintää osana keskuksen toimialaa, vaan näistä säädettäisiin jatkossa yksinomaan osana keskuksen tehtäviä.

Toimialan yhteydessä käytettäisiin jatkossa säteilyturvallisuuden ja ydinenergian käytön turvallisuuden käsitteitä. Kyse on käsitteistä, joita ei ole määritelty lainsäädännössä, mutta joita alalla tyyppillisesti käytetään.

Säteilyturvallisuudella tarkoitettaisiin tässä säteilyturvallisuutta laajassa, koko säteilylain soveltamisalan kattavassa merkityksessä. Käsite kattaisi säteilyn käytön ja muun säteilytoiminnan osalta säteilyturvallisuuden (engl. safety) ja siihen liittyvät turvajärjestelyt (engl. security). Säteilyturvallisuuden käsitteeseen sisältyisivät lisäksi työntekijöiden, potilaiden ja väestön säteilynsuojelu säteilytoiminnassa, vallitsevissa altistustilanteissa ja säteilyvaaratilanteissa. Lisäksi säteilyturvallisuus käsitteenä kattaisi säteilystä aiheutuvat ympäristöhaitat. Käsite kattaisi sekä ionisoivan että ionisoimattoman säteilyn.

Ydinenergian käytön turvallisuudella tarkoitettaisiin tässä vastaavasti ydinenergian käyttöön liittyvää turvallisuutta laajassa, koko ydinenergiain soveltamisalan kattavassa merkityksessä. Se kattaisi ydin- ja säteilyturvallisuuden (engl. safety), jonka lähtökohtana on, että ydinenergian käytöstä ei saa aiheutua työntekijöiden tai väestön terveyttä vaarantavia säteilyhaittoja eikä muuta ydinenergian käytöstä aiheutuvaa vahinkoa ympäristölle tai omaisuudelle. Ydinenergian käytön turvallisuus sisältäisi myös ydinmateriaalivalvonnan (engl. safeguards), jonka tavoitteena on varmistua siitä, että ydinmateriaalit pysyvät ydinenergiailaissa ja -asetuksessa sekä kyseisiä ydinmateriaaleja koskevissa luvissa tarkoitettussa rauhanomaisessa käytössä. Lisäksi ydinenergian ja säteilyn käytön turvallisuus kattaisi turvajärjestelyt (engl. security), joilla tarkoitetaan tarvittavia turvaamistoimenpiteitä ydin- tai säteilyturvallisuutta vaarantavalta toiminnalta ydinlaitoksessa ja sen alueella sekä muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian tai säteilyn käyttöä harjoitetaan.

Säteilyturvakeskuksella olisi nykytilaa vastaavasti myös eräiden muiden ministeriöiden hallinnonalaan liittyviä tehtäviä. Keskeisimpänä näistä olisivat työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan liittyvät tehtävät sen vastatessa ydinenergia-alan ylimmästä johdosta ja ohjauksesta ydinenergiain 54 §:n 1 momentin nojalla. Osin tehtävät perustuisivat lisäksi ydinenergiailaissa, pelastuslaissa ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa säädettyihin ulkoministeriön, sisäministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonaloihin. Milloin hallinnonalan rajat ylittäviä tehtäviä olisi, edellyttäisi Säteilyturvakeskuksen tehtävien hoitaminen nykytilaa vastaten ministeriöiden välistä yhteistyötä. Voimassa olevan Säteilyturvakeskuksesta annetun lain 1 §:ään ei sisälly sääntelyä muiden ministeriöiden rooleista, eikä tällaista esitetäisi nytkään lakiin sisällytettäväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan Säteilyturvakeskuksella olisi toimialaansa liittyvissä kannanotoissaan ja valvontatoiminnassaan riippumaton asema. Säteilyturvakeskuksen riippumattomasta asemasta sen valvontatoimintaan liittyvässä päätöksenteossa ei nykyisellään säädetä nimenomaisesti. Käytännössä valvontatoiminnan riippumattomuus toteutuu osin organisaatiolainsäädännön ja osin Säteilyturvakeskuksen valvontatoiminnan oikeudellisia valtuuksia koskevan sääntelyn eli etenkin ydinenergiain ja säteilylain valvontatoimivaltaa, -keinoja ja -oikeuksia koskevan sääntelyn perusteella. Osaltaan valvontaviranomaisen riippumatonta asemaa turvaa jo perustuslain 21 § sen edellyttäessä asian käsittelyä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa.

Ydinenergian käytön turvallisuus ja säteilyturvallisuus ovat aloja, joiden kansallinen sääntely perustuu pitkälti kansainvälisiin sopimuksiin, säädöksiin ja suosituksiin. Näissä kansainvälisissä instrumenteissa painotetaan vahvasti valvontaviranomaisen riippumattomuutta yhtenä perustavaa laatua olevana osa-alueena säteily- ja ydinturvallisuuden toteuttamisessa. Myös ydinturvallisuudirektiivin 5 artiklan 2 kohdassa ja säteilyturvallisuudirektiivin 76 artiklan 1 kohdassa edellytetään toimivaltaisen valvontaviranomaisen riippumattomuutta sen valvonta-tehtävän hoidossa. Kansainvälisiä sopimuksia, säädöksiä ja suosituksia kuvataan tarkemmin esityksen yleisperusteluissa.

Säteilyturvakeskuksen riippumatonta asemaa koskeva uusi säännös esitetään lisättäväksi lakiin kansainvälisten velvoitteiden ja suositusten sekä direktiivien edellyttämän riippumattomuussääntelyn toteuttamiseksi selkeämmällä tavalla. Osaltaan esitetty sääntely merkitsisi siten kyseisten direktiivien kansallista toimeenpanoa. Kysymys ei olisi keskuksen aseman muuttamisesta, vaan tosiasiallisesti toteutuvan tilanteen ilmaisemisesta ja vahvistamisesta lain tasolla.

IAEA:n tarkkailijat, jotka ovat järjestön jäsenvaltioiden ydin- ja säteilyturvallisuusviranomaisten edustajia, tekevät kansainvälisten säteilysuojelunormien ja ydinturvallisuutta koskevan sääntelyn ja järjestelmän vertaisarviointeja, IRRS-vertaisarviointeja (engl. Integrated regulatory review service).

Varsinainen vertaisarviointi pidettiin viimeksi vuonna 2012 ja sen seuranta vuonna 2015. Arvioitsijat eivät arviossaan täysin luottaneet Säteilyturvakeskuksen aseman riippumattomuuden varmistavan normiperustan riittävyteen.

Arvioitsijat suorittivat IRRS seuranta-arvioinnin (engl. IRRS Follow up) 9-16. 6.2015. Arvioinnista on laadittu erillinen seurantaraportti¹. Uusi IRSS seuranta-arviointi on alkanut IAEA:n ja Suomen välillä. Tarkempi arviointi suoritetaan syksyn 2021 aikana.

Suomi on pannut IRSS-seuranta-arvioinnin seurantaraportin suosituksia täytäntöön muuttamalla kansallista lainsäädäntöään eräiltä osin. Laki ydinenergialain muuttamisesta (676/2015) sisälsi valvontaviranomaisen riippumattomuutta koskevia muutoksia, joilla mm. yleisten turvallisuusmääräysten antovalta siirrettiin 1.1.2016 lukien Säteilyturvakeskukselle. Säteilyturvakeskus voi YVL-ohjeiden ohella antaa yleisiä turvallisuusmääräyksiä Säteilyturvakeskuksen määräyksinä ydinenergialain 7 q §:n nojalla. Määräykset koskevat ydinenergialain 2 a luvussa säädettyjen periaatteiden ja vaatimusten teknisluonteisia yksityiskohtia, jotka on lueteltu 7 q §:ssä. Muutoksella edistettiin Säteilyturvakeskuksen riippumattomuutta ja itsenäistä asemaa turvallisuutta valvovana viranomaisena.

Säännös kattaisi keskuksen riippumattomuuden sen toimialaan liittyvässä valvontatoiminnassa ja kannanotoissa. Valvontatoiminnalla tarkoitettaisiin Säteilyturvakeskuksen viranomaisena suorittamaa ennakkollista valvontaa ja toiminnan aikaista valvontaa, ja niiden yhteydessä syntyneitä hallintopäätöksiä ja muita hallintotoimia, kuten tarkastuksia. Valvontatoiminnan riippumattomuudesta säättäminen ei kuitenkaan vielä kattaisi riittävällä tavalla keskeisintä ydinenergian käytön ja säteilyturvallisuuden kannalta merkityksellistä keskuksen toimintaa. Ydinlaitoksen periaatepäätöstä ja rakentamislupaa varten keskuksen laatimat turvallisuusarviot ovat ensisijaisen tärkeä väline ydinenergian käytön turvallisuutta ajatellen. Vastaava koskee myös määräajoin tehtäviä ydinlaitosten turvallisuusarvioita. Osin nämä voidaan katsoa valvontatoimintaan kuuluviksi, mutta osin turvallisuusarviot ovat varsinaista valvontatoimintaa laajempia hallintotoimia. Tämän vuoksi säännös kattaisi valvontatoiminnan lisäksi keskuksen riippumattomuuden sen toimialaan liittyvissä kannanotoissa. Kannanotoilla tarkoitettaisiin turvallisuusarvioiden lisäksi erilaisia muita keskuksen toimialaan kiinteästi liittyviä hallintotoimia, kuten lausuntoja ja aloitteita sekä neuvontaa ja viestintää.

Riippumattomasta asemasta säättämisen tarkoituksena olisi suojata Säteilyturvakeskusta ja sen henkilöstöä mahdolliselta asiattomalta vaikuttamiselta ja sen yrityksiltä. Tosiasiallista riippumattomuutta turvaisivat edelleen Säteilyturvakeskusta koskevaan lainsäädäntöön, valtion virkamieslainsäädäntöön sekä hallintolakiin sisältyvät säännökset. Tällaisia olisivat esimerkiksi asioiden ratkaisuvallaa, henkilöstön nimittämistä, kelpoisuutta ja esteellisyyttä sekä virkasuhdetta koskeva sääntely. Lisäksi riippumattomuutta turvaa keskuksen johtamisjärjestelmän osana annetut, keskuksen henkilöstön toimintaa ohjaavat määräykset ja ohjeet. Riippumattomuutta turvaavaa sääntelyä on kuvailtu laajemmin esityksen yleisperusteluissa.

2 §. Tehtävät. Pykälässä säädettäisiin Säteilyturvakeskuksen tehtävistä. Pykälässä säädettäisiin Säteilyturvakeskuksen keskeisimmistä tehtävistä, ja se toimisi osaltaan informatiivisena viittauksena Säteilyturvakeskuksen tehtäväkokonaisuudesta. Sisällöltään pykälä vastaisi pitkälti voimassa olevan

¹ Linkki IRSS-seuranta-arvioinnin raporttiin (2015):

<https://www.stuk.fi/documents/12547/281526/final-follow-up-irrs-report-finland2015.pdf/6bb93ceb-46e2-48a1-8268-4182f3bb13fc?t=1444399261575>

säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:ssä säädettyä. Pykälään tehtäisiin lähinnä lakitekniiseen muotoiluun liittyviä muutoksia, joilla perustehtävät selkeytettäisiin laissa. Muutoksella ei esitettäisi uusia tehtäviä Säteilyturvakeskukselle.

Pykälän 1 momentin 1–4 kohta sisältäisi viittaukset niihin erityislakeihin, joissa säädetään keskuksen tehtävistä. Näistä keskeisimmät ovat vuonna 2018 kokonaisuudistettu säteilylaki ja ydinenergialaki, jonka kokonaisuudistamistarpeeseen on kiinnitetty huomiota perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 22/2020 vp) ja työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemassa ydinlaitosten elinkaaren sääntelyä koskevassa loppuraportissa (2020:43). Uutta olisi, että laissa tehtäisiin viittaukset pelastuslakiin (379/2011) ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettuun lakiin. Eräistä muista lainsäädäntöön tai kansainvälisiin sopimuksiin perustuvista keskeisistä tehtävistä säädetäisiin 5–7 kohdassa. Momentin 8–12 kohdat koskisivat eräitä viranomaistoimintaan liittyviä yleistehtäviä, minkä lisäksi ne kattaisivat viraston tutkimus- ja kehitystoiminnan ja liiketaloudellisen palvelutoiminnan. Pykälän 2 momentti sisältäisi säännöksen mahdollisia muita tehtäviä ajatellen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan keskukselle kuuluisivat ydinenergialaissa (990/1987) säädettyt tehtävät. Tehtävät sisältyvät pääosin ydinenergialain 55 §:ään. Osin tehtävistä säädetään myös muualla ydinenergialaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Ydinenergialailla ja sen nojalla annetuilla säädöksillä, määräyksillä ja YVL-ohjeilla on toimeenpantu useita eri ydinenergian käytön turvallisuuteen liittyviä kansainvälisiä sopimuksia, kuten edellä mainitut ydinturvallisuus- ja ydinjättesopimus ja EU-direktiivejä, kuten ydinturvallisuusdirektiivi muutoksineen, yhteisön kehyksen perustamisesta käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen vastuullista ja turvallista huoltoa annettu neuvoston direktiivi 2011/70 sekä radioaktiivisen jätteen ja käytetyn ydinpolttoaineen siirtojen valvonnasta ja tarkkailusta annettu neuvoston direktiivi 2007/117/Euratom. Säteilyturvakeskus vastaa kyseisten sopimusten ja säädösten valvonnasta ydinenergialaissa säädetyn mukaan. Keskuksella on myös eräitä ydinvastuulain (1972/484) valvontaan liittyviä tehtäviä, joiden osalta valvontavastuu ei perustu ydinvastuulaissa säädettyyn, vaan valvontavastuu on toteutettu ydinenergialain luvitusta koskevan sääntelyn osana. Ehdotettua 1 kohtaa vastaava säännös sisältyy voimassa olevaan säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 1 kohtaan.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan Säteilyturvakeskukselle kuuluisivat säteilylaissa (859/2018) säädettyt tehtävät. Säteilyturvakeskuksella on säteilylain 14 §:n 1 momentin nojalla lain noudattamisen valvonnan yleisvaltuus, jollei muualla toisin säädetä. Lisäksi keskuksen eräistä muista tehtävistä säädetään erikseen säteilylain 14 §:n 2–6 momentissa. Säteilylaki ja sen nojalla annetut säädökset ja määräykset on uudistettu vuonna 2018 voimaan tulleella kokonaisuudistuksella, jonka lähtökohtana on ollut säteilyturvallisuusdirektiivin täytäntöönpano. Säteilylailla on toimeenpantu lisäksi useita kansainvälisiä sopimuksia ja EU-lainsäädäntöä. Sääntely vastaa säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 2 kohtaa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan keskukselle kuuluisivat vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa säädettyt tehtävät. Lain nojalla on annettu valtioneuvoston asetus vaarallisten aineiden kuljetuksesta tiellä (194/2002), valtioneuvoston asetus vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä (195/2002), asetus vaarallisten aineiden kuljetuksesta kappaletavarana aluksessa (666/1998) ja asetus vaarallisten aineiden ilmakuljetuksesta (210/1997). Säteilyturvakeskuksen tehtävänä on valvoa, että vaarallisten aineiden kuljetukseen tarkoitettut pakkaukset ja säiliöt täyttävät laissa ja sen nojalla säädetty ja määrätty vaatimukset siltä osin, kuin kyse on radioaktiivisista aineista eli vaarallisten aineiden luokasta 7. Vastaavaa tehtävää ei sisälly voimassa olevaan säteilyturvakeskuksesta annettuun asetuksen tehtäväpykälään. Käytännössä Säteilyturvakeskus on hoitanut tehtävää suoraan vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain nojalla.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan keskukselle kuuluisivat pelastuslaissa säädetyt tehtävät. Pelastuslain 46 § koskee yhteistyötä pelastustoiminnassa. Pykälän mukaan valtion ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun siten kuin 47 §:ssä säädetään sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti. Tässä tarkoituksessa Säteilyturvakeskus valvoo ydinenergian ja säteilyn käytön turvallisuutta ja turva- ja valmiusjärjestelyjä sekä säteilytilannetta, ylläpitää tehtäviensä edellyttämää valmiutta normaalista poikkeavien säteilytilanteiden varalta, ilmoittaa, varoittaa ja raportoi poikkeavista säteilytilanteista, arvioi säteilytapahtumien turvallisuusmerkitystä sekä antaa suojelutoimia koskevia suosituksia. Aiemmin tehtävä on sisällynyt säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 3 kohtaan siten, ettei se ole sisältänyt nimenomaista pelastuslakia koskevaa viittausta.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan Säteilyturvakeskukselle kuuluisivat säteilyvaaratilanteiden valmius- ja asiantuntijatehtävät. Kohta kattaisi siten käytännössä muut, kuin jo pelastuslain nojalla Säteilyturvakeskuksen tehtäväksi säädetyt säteilylain 4 §:n 1 momentin 31 kohdassa tarkoitettuihin säteilyvaaratilanteisiin liittyvät tehtävät. Säteilyvaaratilanteessa noudatetaan pelastuslainsäädäntöä niin kauan kuin tilanteen hoidossa on kyse pelastustoiminnasta. Pelastustoiminnan päätyttyä suojelu- ja puhdistustoiminnan vastuista ja velvollisuuksista säädetään pääasiassa terveydensuojelulaissa (763/1994), ympäristönsuojelulaissa (527/2014) sekä jätelaissa (646/2011). Säteilylain säännöksillä säteilyvaaratilanteesta täydennetään näitä lakeja väestön ja työntekijöiden säteilynsuojelun osalta niin säteilyvaaratilanteen varhaisvaiheessa kuin jälkivaiheessa. Myös tällöin Säteilyturvakeskus arvioisi 4 kohtaa vastaavasti tilanteen turvallisuusmerkitystä sekä antaisi suojelutoimia koskevia suosituksia. Lisäksi Säteilyturvakeskus pitäisi jatkuvasti yllä valmiutta näiden tehtävien toteuttamiseen. Vastaavan tehtävän sisältävä säännös sisältyy säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 3 kohtaan.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan keskukselle kuuluisivat säteilytilannetiedon keräämiseen ja säteilytilannekuvan ylläpitoon liittyvät tehtävät. Suomessa on automaattinen ulkoisen säteilyn valvontaverkko, johon kuuluu noin 260 mittausasemaa. Valvontaverkkoa käytetään reaaliaikaisen kansallisen säteilytilannetiedon keräämiseen ja kansallisen säteilytilannekuvan ylläpitoon. Mittaustulokset jaetaan viranomaiskäyttäjille suljetun verkkosivuston sekä Krivat-portaalin kautta. Mittaustulokset ovat kansalaisten nähtävillä Säteilyturvakeskuksen verkkosivuilla osoitteessa: <https://www.stuk.fi/aiheet/sateily-ymparistossa/sateilytilanne-tanaan> sekä saatavilla avoin data-portaalin kautta. Velvoite jatkuvatoimiseen säteilyvalvontaan perustuu Euratom-sopimuksen 35 artiklaan sekä pelastuslain 46 §:ssä säädettyyn velvoitteeseen. Vastaava säännös sisältyy säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 3 kohtaan.

Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan Säteilyturvakeskukselle kuuluisivat toimialansa kansallisen mittanormaalien ylläpitotehtävät. Säteilymittausten luotettavuuden varmistamiseksi tarvittavista kansallisista mittanormaaleista säädetään mittaussyksiköistä ja mittanormaalijärjestelmästä annetussa laissa (1156/1993). Kansallisen mittanormaalin on oltava jäljitettävissä joko suoraan tai kansainvälisesti hyväksytyyn mittanormaalien välityksellä mittayksikön määritelmään. Mittanormaalien ylläpito on olennainen osa säteilyturvallisuuden varmistamista kansallisella tasolla ja edellytys mittaustulosten kansainväliselle verrattavuudelle. Säteilyyn liittyvien mittanormaalien ylläpito edellyttää säteilyfysiikan ja säteilyn mittaustekniikan syvällistä osaamista, joten on tarkoituksenmukaista, että säteilymittausten luotettavuuden varmistamiseksi tarpeellisia kansallisia mittanormaaleja ylläpidettäisiin nimenomaan Säteilyturvakeskuksessa. Vastaava säännös sisältyy säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 4 kohtaan.

Pykälän 1 momentin 8 kohdassa mainittaisiin keskuksen tehtävinä toimialaansa liittyvä tutkimus-, kehittämis- ja selvitystoiminta. Toimialan tutkimus- ja selvitystoiminta kattaisi sekä tieteelliset tutkimukset että muut tutkimukset ja selvitykset. Keskuksen tutkimustoiminta on niin sanottua sektori-tutkimusta, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan ministeriön alaista soveltavaa tutkimustoimintaa erotuksena yliopistojen ja korkeakoulujen tutkimustoiminnasta. Keskus ohjaa säteily- ja ydinturvallisuuteen liittyvää tutkimusta, kuten Kansallista ydinturvallisuuden tutkimusohjelmaa SAFIR (engl. Safety of Nuclear Power Plants – Finnish National Research Programme) ja Kansallista ydinjätehuollon tutkimusohjelmaa (KYT), jotka yhdistyvät SAFER2028-ohjelmaksi. Säteilyturvakeskuksella on säteilylain 14 §:n nojalla säteilytutkimukseen liittyviä lakisääteisiä tehtäviä, mutta muilta osin sen rooli on nykyisellään pitkälti ohjaava. Tutkimus- ja selvitystyön lisäksi Säteilyturvakeskuksessa tehdään toimialaan liittyvää kehitystyötä esimerkiksi valvontamenetelmiin ja laboratorio-toimintaan liittyen. Vastaava tutkimus- ja kehitystoimintaa koskeva säännös sisältyy säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 5 kohtaan. Selvytyden vuoksi lain sanamuotoa täsmennettäisiin siten, että lakiin lisättäisiin selvitystoiminta.

Pykälän 1 momentin 9 kohdassa säädettäisiin viestinnästä ja koulutuksesta keskuksen tehtävinä. Kohdassa nostettaisiin korostetusti esille viranomaisen velvollisuuksiin yleisestikin kuuluva toimialansa viestintä, koska keskuksella on sen lakisääteisiä valvontatehtäviä laajempia viestintätehtäviä säteilyriskeihin ja -turvallisuuteen liittyen. Tällaisia ovat esimerkiksi auringon UV-säteilyyn liittyvät kampanjat ja asuntojen ja muiden oleskelutilojen radoniin liittyvistä riskeistä viestiminen. Kohdassa mainittaisiin myös koulutus, jolla tarkoitettaisiin viranomaisena järjestettävää koulutusta. Tällaista on esimerkiksi yhteistyössä Maanpuolustus-koulutusyhdistyksen (MPK) ja Huoltovarmuuskeskuksen (HVK) vapaaehtoiselle säteilymittausjoukkueelle annettava koulutus, jonka tavoitteena on vahvistaa Suomen kansallista säteilymittausvalmiutta. Vastaava säännös sisältyy säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 6 kohtaan.

Pykälän 1 momentin 10 kohdan mukaan keskukselle kuuluisi sen toimialaan liittyvien asiantuntija- ja mittauspalveluiden tuottaminen. Palveluiden tuottamisella tarkoitettaisiin valtion maksuperustelain (150/1992) 7 §:n mukaisten muiden suoritteiden mukaisia palveluita. Kyse olisi markkinaehtoisesti tuotetuista ja liiketaloudellisesti hinnoitelluista suoritteista, joita keskus tuottaa asiakkaan tilauksesta sopimukseen perustuen, ja joiden tulokset luovutetaan asiakkaalle tämän omassa toiminnassaan hyödynnettäväksi. Toimialaan liittyvillä palveluilla tarkoitettaisiin lähinnä sellaisia palveluita, jotka ovat hyödyksi säteily- ja ydinturvallisuudelle tai lisäävät tietoisuutta näistä. Keskuksen asiantuntija- ja mittauspalveluita tuotetaan Säteilyturvakeskuksessa siten, että kohdassa tarkoitettu palvelutoimintaa ja keskuksen valvontatoimintaa on eriytetty toisistaan päätöksentekoon ja organisaatorakenteeseen liittyvin ratkaisuin. Momentin 10 kohtaa vastaava kohta sisältyy säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 7 kohtaan. Uutta olisi, että laissa säädettäisiin asiantuntija- ja mittauspalveluista aiemman asiantuntijapalvelutehtävän sijaan. Mittauspalveluiden sisältyminen asiantuntijapalvelukäsitteeseen on jossain määrin tulkinnanvaraista, minkä vuoksi oikeustilaa olisi tarpeellista selkeyttää.

Asiantuntijapalvelut kattaisivat sekä keskuksen toimialaan liittyvät kansainväliset että kansalliset asiantuntijapalvelut. Säteilyturvakeskus on tuottanut kansainvälisiä asiantuntijapalveluita pääosin STUK International Oy:lle, joka on myynyt säteily- ja ydinturvallisuusviranomaisen perustamiseen ja säteily- ja ydinturvallisuussäännösten tuottamiseen ja henkilöstön kouluttamiseen liittyvää asiantuntijapalvelua Saudi-Arabialle. Asiantuntijapalvelun tarjoamisen tavoitteena on sekä säteily- ja ydinturvallisuuden globaali parantaminen että keskuksen oman osaamisen kehittäminen. Kysymys

on liiketaloudellisesta palvelutoiminnasta. Kansalliset asiantuntijapalvelut kattavat esimerkiksi koulutuspalveluita.

Mittauspalvelut kattaisivat varsinaiset säteilymittaukset, kuten radonmittaukset ja säteilymittauksiin läheisesti liittyvät palvelut, kuten radioaktiivisuusmääritykset ja kalibroinnit. Sisäilman radonmittausten kansallisen saatavuuden varmistaminen on erityisen tärkeää suomalaisten säteilyturvallisuuden kannalta, koska radonista aiheutuva säteily muodostaa Suomessa suurimman osan vuosittaisesta säteilyannoksesta ja sen arvioidaan aiheuttavan vuosittain noin 300 keuhkosityöpätapausta. Keskukseen radonmittauspalvelun tuottamisen tarkoituksena on turvata sisäilman radonmittausten saatavuus Suomessa silloinkin, jos markkinoilla ei ole kaupallisia palveluntarjoajia. Tämä on tärkeää, sillä radonista aiheutuva säteily voidaan todeta vain mittaamalla.

Pykälän 1 momentin 11 kohdan mukaan Säteilyturvakeskuksen tehtäviin kuuluisi toimialansa kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen sekä vaikuttaminen. Säännös kattaisi voimassa olevan asetuksen 1 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaisen kansainvälisen yhteistyön, minkä lisäksi lainkohdassa mainittaisiin nimenomaisesti myös kansallinen yhteistyö. Osallistumisen lisäksi mainittaisiin myös vaikuttaminen, jossa yhteistyö toimisi vaikuttamisen välineenä.

Säteilyturvakeskus osallistuisi ja vaikuttaisi toimialallaan kansallisesti tekemällä yhteistyötä muiden kansallisten viranomaisten, yliopistojen, ja tutkimuslaitosten sekä muiden alan toimijoiden kanssa. Säteilyturvakeskus toimii yhteistyössä muiden viranomaisten, kuten terveydensuojeluviranomaisen ja kunnan työsuojeluviranomaisten kanssa. Kansallista yhteistoimintaa keskuksella on myös tutkimuslaitosten, yliopistojen ja muiden alan toimijoiden, kuten Suomen Akatemian ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Säteilyturvakeskus osallistuisi edelleen laajasti kansainvälisiin asiantuntijaverkostoihin ja vaikuttaisi niissä tehtäviin suosituksiin, säädöksiin, sopimuksiin, suosituksiin ja muihin kannanottoihin. Keskus osallistuisi ja vaikuttaisi esimerkiksi Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen puitteissa tehtävään työhön sekä pohjoismaiseen yhteistyöhön. Tällaista olisi esimerkiksi EU:n, YK:n alaisen Kansainvälisen atomienergiajärjestön (International Atomic Energy Agency; IAEA), (Western European Nuclear Regulators Association; WENRA), (Heads of the European Radiological Protection Competent Authorities; HERCA), kansainvälinen säteilysuojelutoimikunnan (International Commission on Radiological Protection; ICPR), YK:n alaisen ionisoivan säteilyn vaikutusten tieteellisen komitean (United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation; UNSCEAR), OECD:n alaisen ydinenergiajärjestön (Nuclear Energy Agency; NEA) tai muun kansainvälisen organisaation, elimen tai valtion kanssa tehtävä yhteistyö Säteilyturvakeskuksen toimialaan liittyvissä asioissa.

Pykälän 1 momentin 12 kohdassa säädettäisiin siitä, että keskuksen tehtävänä olisi antaa toimialaansa koskevia oikeussääntöjä erikseen säädetyin toimivaltansa puitteissa ja tehdä toimialansa lainsäädäntöön liittyviä kehittämis ehdotuksia. Oikeussääntöjen antamisesta ei ole nykyään säädetty organisaatiolainsäädännössä keskuksen tehtävänä, vaikka normiantovaltuudet ovat erityislakien nojalla olleet pitkään tosiasiallisesti olemassa ja alaa normittava säännöstö on rakentunut pitkälti juuri kyseisille keskuksen antamille säännöksille. Tehtävän keskeisyyden ja merkittävien resurssivaikutusten vuoksi oikeussääntöjen antamisesta esitetään nyt nimenomaisesti säädettäväksi valvontaa koskevien lakien lisäksi myös Säteilyturvakeskuksen tehtävänä. Lainkohdan tarkoituksena ei ole perustaa keskukselle valtaa antaa oikeussääntöjä, vaan oikeus oikeussääntöjen antamiseen perustuisi

edelleen laissa oleviin nimenomaisiin valtuuksiin. Oikeussääntöjen antamisessa sovellettaisiin lisäksi perustuslain 80 §:stä johtuvia reunaehtoja. Kohdan sääntely vastaisi voimassa olevan säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen 1 §:n 8 kohtaan sisältyvää tehtävää.

Keskus on sääntelyn kohteeseen liittyvistä erityisistä syistä valtuutettu ydinenergialain 7 r ja 7 q §:n nojalla ja säteilylain nojalla antamaan oikeussääntöjä määrätyistä ydinenergian käytön turvallisuuden ja säteilyturvallisuuden liittyvistä asioista. Säteilyturvallisuus ja ydinenergian käytön turvallisuus ovat perinteisesti aloina olleet hyvin kansainvälisiä ja erityisosaamista vaativia. Keskuksen toimialaan liittyvä kansallinen sääntely perustuu pitkälti kansainvälisiin kahden- tai monenvälisiin sopimuksiin ja suosituksiin. Sittenkin sääntely on lisääntynyt Euroopan unionin antamien säädösten myötä. Osa kansainvälistä säädöksistä, sopimuksista ja suosituksista on luonteeltaan yleisiä, osa yksityiskohtaisia ja teknisluonteisia. Toimialaan liittyvä sääntely on lisäksi sellaista erityisosaamista vaativaa, jota kansallisista viranomaisista ainoastaan Säteilyturvakeskuksella on olemassa.

Suomen kansallista lainsäädäntöä voi olla tarpeen kehittää kansainvälisten suositusten edellyttämällä tavalla myös muilta osin, kuin Säteilyturvakeskuksen oikeussääntöjä antamalla. Myös tältä osin kyse on erityisasiantuntemusta edellyttävästä toiminnasta, jollaista Suomen viranomaisista on tarvittavassa laajuudessa ainoastaan Säteilyturvakeskuksella. Tämän vuoksi keskuksen tehtäväksi säädettäisiin lainsäädännön kehittämisehdotusten tekeminen. Tämä vastaisi sääntelyn nykytilaa.

Tehtävä tukisi osaltaan IAEA:n turvallisuussuositusten täyttämistä, jotka edellyttävät, että kansallinen valvontaviranomainen ryhtyy sen omassa tai toisen jäsenvaltion valvontatoiminnassa tehtyjen havaintojen perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin ydinturvallisuuden parantamiseksi. Säännöksessä olisi kyse kehittämisehdotuksista, jotka ilmaistaisiin sille ministeriölle tai viranomaiselle, jolle kyseisen säädöksen tai määräyksen valmisteluvastuu kuuluisi. Ehdotettu sääntely ei merkitsisi keskukselle aloiteoikeutta, eli oikeutta tehdä eduskunnalle aloitetta lain säätämiseksi.

Kysymys olisi keskeisestä tehtävästä, joka toteuttaisi säteilyturvallisuuden ja ydinenergian käytön turvallisuuden edistämistä, joka kuuluisi keskuksen toimialaan valvonnan ohella esitetyn 1 §:n mukaan. Säädettäväksi esitetty tehtävä perustuisi lisäksi osin ylikansalliseen sääntelyyn. Esimerkiksi ydinturvallisuusdirektiivin 5 artiklan 3 kohdassa edellytetään, että valvontaviranomaiselle annetaan oikeudelliset valtuudet joko ehdottaen kansallisia ydinturvallisuusmääräyksiä, määrittellä ne tai osallistua niiden määrittelyyn. Tehtävästä säätäminen edistäisi myös keskuksen toiminnan riippumattomuutta.

Pykälän 2 momentin mukaan keskuksen tehtävänä olisi huolehtia muista toimialaansa liittyvistä sille erikseen säädetyistä tehtävistä tai sosiaali- ja terveysministeriön sille lainsäädännön tai kansainvälisen sopimuksen nojalla määräämistä tehtävistä. Pykälän 1 momentin tehtäväluetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Pykälän 2 momentin perusteella keskuksen tulisi huolehtia myös niistä muista toimialansa tehtävistä, jotka sille erikseen säädetään. Säännös kattaisi siten sellaiset tehtävät, joista ei säädetä 1 momentin 1-12 kohdan nojalla, mutta jotka on osoitettu keskukselle muutoin sitovasti lainsäädännössä. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kansainvälisen sopimuksen toimeenpanoon liittyvät ja Säteilyturvakeskukselle kansallisesti säädetyt sopimuksen valvonta-, yhteys- ja raportointitehtävät. Vastaava säännös sisältyy asetuksen 1 §:n 9 kohtaan.

3 §. Sopimukset ja asiantuntijat. Pykälän mukaan Säteilyturvakeskus voisi käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita ja tehdä sopimuksia viranomaisten, yhteisöjen ja yksityisten henkilöiden kanssa tutkimusten, selvitysten ja muiden toimialaansa kuuluvien tehtävien suorittamisesta. Pykälässä tarkoitettu sopimusten tekeminen mahdollistaisi sekä toimeksiantajana että työn suorittajana toimimisen. Lisäksi sillä tarkoitettaisiin laaja-alaisesti erilaisia sopimuksia, mukaan lukien yhteistyösopimukset.

Pykälässä tarkoitetuille ulkopuolisille asiantuntijoille ei ole tarkoitus antaa julkisia hallintotehtäviä, vaan kysymys olisi puhtaasti asiantuntijuuden hankkimista viraston ulkopuolelta. Tämän vuoksi virkavastuusta heidän osaltaan ei olisi tarpeen säätää erikseen. Näitä tehtäviä suorittavan salassapito-velvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, mihin lisättäisiin laissa informatiivinen viittaus. Pykälä ei siten mahdollistaisi asiantuntijoiden toimimista valvonnan tukena, vaan siitä säädettäisiin erikseen säteilylaissa (181 §) ja eräiltä osin ydinenergialaissa (60 a §).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta koskien Säteilyturvakeskuksen pysyviä asiantuntijoita. Pysyvistä asiantuntijoista säädettäisiin tarkemmin keskusta koskevassa asetuksessa. Lain 6 § on aiemmin sisältänyt yleisvaltuutuksen asetuksen antamiseen, mikäön kattanut myös Säteilyturvakeskuksen pysyvät asiantuntijat. Täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimusten vuoksi sääntelyä täsmennettäisiin.

4 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momenttiin sisältyisi tavanomainen voimaantulosäännös.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt sopimukset ja sitoumukset pysyvät voimassa, ellei muuta erikseen sovita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin säteilyturvakeskuksesta annetun lain (1069/1983) kumoamisesta.

2. Laki STUK International Oy:stä

1 §. Yhtiön asema. Pykälän ehdotetun 1 momentin mukaan STUK International Oy on valtion omistuksessa ja hallinnassa oleva osakeyhtiö. Osakeyhtiön omistajaohjauksesta ja sen osakkeiden hallinnoinnista huolehtisi kuitenkin sosiaali- ja terveysministeriö.

Pykälän ehdotetun 2 momentin mukaan yhtiön omistusta koskevaan päätöksentekoon ja omistajaohjaukseen sovelletaan valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta annettua lakia (1368/2007). Lisäksi yhtiön hallinnoinnissa noudatetaan osakeyhtiölakia (624/2006) sekä valtion omistajapolitiikkaa koskevaa valtioneuvoston periaatepäätöstä (16.4.2020), kilpailulainsäädäntöä ja muuta mahdollista tapauskohtaista sääntelyä. Viimeksi mainittuja ei ole tarpeen erikseen sisällyttää lakiin.

2 §. Tehtävät. Yhtiön tehtävänä on tuottaa ydinenergian käytön turvallisuutta ja säteilyturvallisuutta edistäviä kansainvälisiä asiantuntijapalveluita. Yhtiön toimialasta määrätään tarkemmin yhtiöjärjestyksessä. Mainitun valtioneuvoston omistajapolitiittisen periaatepäätöksen mukaan valtionyhtiön erityistehtävänä on tuottaa voittoa omistajalleen Suomen valtiolle. Lisäksi yhtiön tehtävänä on edesauttaa Säteilyturvakeskuksen osaamisen kehittymistä.

3 §. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset. Pykälän 1 momentti sisältäisi tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

3. Säteilylaki

51 §. Turvallisuuslupahakemus. Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että johtamisjärjestelmästä olisi liitettävä turvallisuuslupahakemukseen ainoastaan lain 29 §:n 2 momentissa tarkoitetut tiedot. Esitetyllä muutoksella täsmennettäisiin turvallisuuslupan hakijan veloitetta toimittaa tietoja hakemuksen yhteydessä, koska lupahakemuksen käsittelyn kannalta ei ole taroituksenmukaista esittää lupahakemuksessa säteilytoiminnan johtamisjärjestelmää kokonaisuudessaan vaan pelkästään 29 §:n 2 momentissa tarkoitetut tiedot siitä. Muutoksella kevennettäisiin lähtökohtaisesti toiminnanharjoittajan hallinnollista taakkaa, vaikkakaan nykyiselläänkään Säteilyturvakeskus ei ole edellyttänyt tietoja koko johtamisjärjestelmästä hakemuksen yhteydessä.

54 §. Vakuuden asettaminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että pykälässä määriteltäisiin nimenomaisesti Säteilyturvakeskus vakuuden vastaanottajaksi. Lisäksi momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa vakuutta ei tarvitsisi asettaa tietyissä muille toimintoille rinnasteisissa tilanteissa. Koska vakuus asetetaan joka tapauksessa kaikissa tilanteissa, kun säteilylähde on Suomessa (käyttö, hallussapito, säilyttäminen varastointi) ei ole taroituksenmukaista asettaa käytännössä rinnakkaista vakuutta erikseen kauppaa, tuontia, vientiä tai siirtoa varten. Ehdotetut selkeytykset ovat tarpeen, sillä käytännössä on aiheutunut toiminnanharjoittajien keskuudessa epätietoisuutta siitä, miten vakuudet hoidetaan. Nykyinen sääntely saattaa jossakin tilanteessa tarpeettomasti johtaa kahden vakuuden asettamisen vaatimukselle samalle umpilähteelle.

56 §. Tuotteen säteilyturvallisuuden osoittaminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 ja 3 momentti.

Uudessa 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että muun turvallisuuslupaa edellyttävän säteilylaitteen kuin terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) tarkoitetun terveydenhuollon laitteen säteilyturvallisuus voitaisiin osoittaa noudattamalla soveltuvaa standardia. Monet säteilylaitteet valmistetaan kansainvälisten standardien mukaisiksi, joissa määritellään myös keskeiset säteilylaitteen turvallisuuteen vaikuttavat ominaisuudet. Nämä koskevat esimerkiksi vuotosäteilyn suuruutta, turvakykimiä, varoitusvaloja ja merkintöjä. Siksi on taroituksenmukaista, että laitteen säteilyturvallisuus voidaan osoittaa noudattamalla soveltuvaa standardia. Tämä vähentää myös valvontaviranomaisen hallinnollista taakkaa, kun ei ole tarpeen määrätä erikseen säteilylaitteen käytönaikaista turvallisuutta koskevista vaatimuksista ja tarkastella näiden vaatimusten täyttymistä myönnettäessä laitteen käytölle turvallisuuslupa. Terveydenhuollon laitteet rajattaisiin pois momentin soveltamisalasta, koska terveydenhuollon laitteiden standardinmukaisuudesta säädetään erikseen mainitussa laissa.

Uudessa 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että Säteilyturvakeskus antaisi määräykset 2 momentissa tarkoitetuista soveltuvista standardeista. Muun turvallisuuslupaa edellyttävän säteilylaitteen kuin terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa tarkoitetun terveydenhuollon laitteen säteilyturvallisuus voidaan osoittaa noudattamalla soveltuvaa standardia. Uuden momentin sääntelyn avulla Säteilyturvakeskuksen määräyksistä voitaisiin poistaa useita vaatimuksista, jotka muutoksen myötä tulisivat tarpeettomiksi.

58 §. Tuotteen säteilyturvallisuuden arviointi. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus esityksellä ehdotettuun 56 §:n uuteen 2 momenttiin. Ehdotettu lisäys on tarpeen, jotta valvontaviranomainen voisi ryhtyä momentissa tarkoitettuihin toimenpiteeseen myös siinä tapauksessa, että säteilylaitteen turvallisuutta arvioitaisiin 56 §:n 2 momentin nojalla.

64 §. Muiden säteilymittausten hyväksyntä. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi rakennustuotteista, talousvedestä ja 151 §:ssä tarkoitetuista materiaaleista aiheutuvasta väestön altistuksesta tehdyt säteilymittaukset hyväksymismenettelyn ulkopuolelle. Mittaukset tehdään laskennallisesti aktiivisuuspitoisuusmääritysten tuloksista. Maahan tuotavien rakennustuotteiden ja 151 §:ssä tarkoitettujen materiaalien osalta on yleistä, että aktiivisuuspitoisuudet on määritetty ulkomaisessa laboratoriossa. Säteilyturvakeskuksen hyväksynnän vaatiminen näissä tapauksissa olisi hyvin hankalaa. Yleisesti ottaen mainitut aktiivisuuspitoisuusmääritykset osataan tehdä hyvin sekä Suomessa, että maailmalla eikä Säteilyturvakeskuksen valvonnassa ole tullut eteen tilanteita, joissa määritysten oikeellisuutta olisi ollut tarpeen epäillä. Tämän vuoksi itse hyväksyntämenettely on tarpeettoman raskas prosessi. Jos kuitenkin ilmenisi epäilyksiä tulosten oikeellisuudesta, asiaan voidaan puuttua valvonnallisin keinoin sen varmistamiseksi, että mittaukset täyttävät 59 §:n 1 momentissa säädetyt säteilymittausten luotettavuutta koskevat vaatimukset.

70 a §. Sähköisesti säteilyä tuottavan laitteen yksilöinti. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 70 a §, jonka mukaan toiminnanharjoittajan olisi huolehdittava siitä, että sähköisesti säteilyä tuottava laite, jonka käyttö edellyttää turvallisuuspöytäkirjaa, on yksilöity. Yksilöivä tunnus on merkittävä laitteeseen riittävän pysyvällä tavalla. Valvonnan kannalta olisi tarpeen, että sähköisesti säteilyä tuottava laite yksilöidään siten, että se voidaan tunnistaa muiden samanlaisten laitteiden joukosta. Yleensä laitevalmistajat yksilöivät laitteen esimerkiksi valmistusnumerolla. Jollei tällaista yksilöintiä jo ole, niin toiminnanharjoittajan tulisi huolehtia laitteen yksilöimisestä. Muutosehdotuksen myötä valvontaa voidaan jatkossa kohdentaa tehokkaammin yksittäisiin laitteisiin.

71 §. Kirjanpito- ja ilmoitusvelvollisuus. Pykälässä ehdotetaan muutettavaksi sen 1, 2 ja 4 momenttia.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentissa ”luvasta poistaminen” korvattaisiin ilmaisulla ”vaarattomaksi tekeminen.” Lain 49 §:n 1 momentin 7 kohdassa säädetyissä tilanteissa terveydenhuollon ja eläinlääketieteen röntgenlaitte voidaan poistaa luvasta, jos sen käyttö lopetetaan, vaikkakin sitä pidettäisiin edelleen hallussa. Nykyisen 71 §:n 1 momentin mukaan sallittua on tällaisten laitteiden poistaminen kirjanpidosta, kun viisi vuotta on kulunut niiden poistamisesta käytöstä. Säteilyturvallisuuden kannalta ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista, että täysin toimintakuntoisia säteilylaitteita päätyisi kirjanpidon ulkopuolelle. Tästä syystä kirjanpidon ulkopuolella voisivat olla vain ne laitteet, jotka on tehty vaarattomiksi, eikä niitä enää voitaisi käyttää. Muutosehdotuksella varmistettaisiin se, ettei valvonnassa olisi tältä osin ”aukkoa”.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan selkeytettäväksi toiminnanharjoittajan Säteilyturvakeskukselle toimittamien tietojen aikamääreitä. Tiedot olisi toimitettava ”vuosittain” ”kalenterivuoden aikana” toiminnanharjoittajan vastaanottamista, luovuttamista ja hallinnassaan olevista säteilylähteistä. Mainituilla ilmaisulla täsmennetään nykyistä sanamuotoa, jonka mukaan toiminnanharjoittajan on ”kalenterivuosittain” tehtävä mainitut ilmoitukset. Lisäksi momentissa ehdotetaan täsmennettäväksi tilanteet, jolloin tietoja ei tarvitsisi toimittaa. Toiminnanharjoittajan ei tarvitsisi toimittaa tietoja vastaanotetuistatai hallinnassa olevista sähköisesti säteilyä tuottavista säteilylähteistä, jotka liittyvät kauppaan tai valmistukseen. Momentissa on tarpeen rajata tietojen toimittamisvelvoitteen ulkopuolelle tietyt tilanteet, koska suuri osa Suomessa valmistetuista sähköisesti säteilyä tuottavista laitteista viedään tai siirretään muihin valtioihin ja näiden, sekä kulloinkin hallussa olevien valmistuslaitteiden osalta Säteilyturvakeskuksella ei ole erityistä valvonnallista tarvetta saada toiminnanharjoittajilta tietoja säännöllisesti. Valvonnan kannalta oleellista on toimittaa tiedot Suomeen

luovutetuista laitteista. Sama koskee sähköisesti säteilyä tuottavien säteilylaitteiden kauppaa harjoittavia yrityksiä. Lisäyksen tarkoitus on siten poistaa toiminnanharjoittajilta velvoite, joka ei ole valvonnan kannalta välttämätön ja keventää näin ollen toiminnanharjoittajien hallinnollista taakkaa.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan tarkennettavaksi Säteilyturvakeskuksen valtuutta antaa tarkempia määräyksiä siten 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen ”tietojen toimittamisesta”, jotta niiden nojalla voitaisiin jatkossa määrätä ajankohdasta, mihin mennessä tiedot on vuosittain toimitettava.

84 §. *Uudelleenkäytön, kierrättämisen, hyödyntämisen ja loppukäsittelyn edellytykset.* Pykälän soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että ns. vapauttamisrajoja voitaisiin soveltaa myös 78 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin jätteisiin. Tällä hetkellä vapauttamisrajoja sovelletaan vain säteilytoiminnasta peräisin oleviin jätteisiin. Lain 78 §:n 3 momentissa säädetään jätteistä, jotka eivät ole laissa tarkoitettua radioaktiivista jätettä, mutta joiden jätehuollossa säteilyturvallisuus on tarpeen huomioida.

127 §. *Päästöt ja niiden raja-arvot.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Säteilyturvakeskus myöntäisi 2 momentissa tarkoitetuille päästöille luvan, jos väestön altistus on toiminnan luonne ja laajuus sekä käytettävissä olevat keinot päästöjen rajoittamiseksi huomioon ottaen mahdollisimman pieni ja päästöistä aiheutuvan altistuksen ennakoitu määrä on annosrajoitusta pienempi.

Nykyisessä 3 momentissa Säteilyturvakeskus puolestaan veloitetaan asettamaan päästöille raja-arvot. Tällaisten raja-arvojen asettaminen edellyttää toimintakohtaisten selvitysten ja arviointien tekemistä. Nykyinen momentin muotoilu jättää täten tulkinnan varaa sen suhteen, onko toiminnanharjoittaja velvollinen tekemään kyseiset selvitykset ja arvioinnit (kuten ehdottomasti tulee olla) vai tuleeko Säteilyturvakeskuksen tehdä ne, jotta se voisi asettaa raja-arvot. Viimeksi mainittu tulkinta siirtäisi selkeästi toiminnan harjoittajan vastuuta Säteilyturvakeskukselle. Tällaisen tulkinnan välttämiseksi on tarpeen muuttaa momenttia sellaiseen muotoon, että Säteilyturvakeskuksen tehtävä on luvan myöntäminen, jolloin on selvää, että toiminnan harjoittajan velvoitteeksi jää kaikki selvitykset. Momenttia sovelletaan esimerkiksi turvallisuuslupaa edellyttävään kaivos- ja rikastustoimintaan.

129 §. *Säteilyturvallisuuspoikkeamiin varautuminen.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi kolmas virke ”Suunnitelman mukaisia toimia on harjoitettava toimintaan liittyvien riskien mukaisesti”. Ottaen huomioon, että toiminnanharjoittajalla on oltava ajantasainen suunnitelma toimista poikkeamien varalle, on tarpeen täsmentää, millä intensiteetillä toiminnanharjoittajan on varauduttava harjoittelemalla suunnitelman mukaisiin toimiin. Lisäyksellä täytäntöönpantaisiin säteilyturvallisuusdirektiivin 17 artiklan 3 kohdan vaatimus.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan täsmennettäväksi Säteilyturvakeskuksen valtuutta antaa tarkemmat määräykset suunnitelman mukaisten toimien harjoituksista toimintaan liittyvien riskien mukaisesti. Tarkoituksena on, että harjoittelun tarve ja laajuus sidottaisiin lain 27 §:ssä säädettyihin säteilytoimintaa koskeviin luokituksiin.

130 §. *Välittömät toimet säteilyturvallisuuspoikkeamassa.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, jonka mukaan Säteilyturvakeskus vastaa tarvittavasta kansainvälisestä tiedonvaihdosta, jos kadonnut säteilylähde on saattanut kulkeutua Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen. Nykyinen 6 momentti siirtyisi uudeksi 7 momentiksi. Momentin lisäyksellä täytäntöönpannaan säteilyturvallisuusdirektiivin 99 artiklan vaatimus.

133 §. Säteilyvaaratilanteesta tiedottaminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan Säteilyturvakeskus ilmoittaa säteilyvaaratilanteesta ja sen uhkasta kansainvälisiin tiedonvaihtojärjestelmiin sekä valtioille, joihin tilanne voi vaikuttaa. Nykyinen 2 momentti siirtyisi uudeksi 3 momentiksi. Momentin lisäyksellä täytetään täytetään säteilyturvallisuusdirektiivin 99 artiklan vaatimus.

137 §. Siirtyminen säteilyvaaratilanteesta vallitsevaan altistustilanteeseen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan siirtymisessä vallitsevaan altistustilanteeseen on tehtävä yhteistyötä niidenvaltioiden kanssa, joihin tilanne on vaikuttanut, jos säteilyvaaratilanne vaikuttaa useaan valtioon. Momentin lisäyksellä täytetään täytetään säteilyturvallisuusdirektiivin 99 artiklan vaatimus.

147 §. Säteilyaltistuksen rajoittaminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan täsmennettäväksi toiminnanharjoittajan velvoitetta toteuttaa toimenpiteet luonnonsäteilyaltistuksen rajoittamiseksi ”ilman aiheutonta viivytystä”. Aikamäärän tarkentaminen on tarpeen, jotta toimenpiteiden aloittamista ei aiheuttomasti viivytettäisi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan toimenpiteiden riittävyys on todettava vastaavilla mittauksilla tai laskelmilla, joilla 146 §:ssä tarkoitettu säteilyaltistus selvitetään. Toimenpiteiden riittävyyttä koskevan selvityksen tulokset on viipymättä ilmoitettava Säteilyturvakeskukselle. Momentti on tarpeen, jotta valvontaviranomainen tietää, että toiminta on saatettu tilaan jota 146 §:n 1 momentissa tarkoitettu selvitysvelvollisuus ei enää koske. Valvontaviranomaisen on voitava varmistua siitä, että tehdyt toimenpiteet ovat vaikuttaneet tarkoitettulla tavalla ja tilannetta ei voida perustella muuttuneeksi pelkästään esittämällä toisen tyyppisten mittausten ja laskelmien tuloksia. Näin voi olla esimerkiksi, kun muutetaan pois ko. kiinteistöstä.

Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan Säteilyturvakeskukselle on viipymättä ilmoitettava selvitysvelvollisuuden lakkaamisesta perusteluineen, jos toimintaan ei 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden seurauksena enää sovelleta 146 §:n 1 momentissa tarkoitettua selvitysvelvollisuutta.

149 §. Altistus luonnonsäteilylle työpaikalla. Pykälän kolmannessa virkkeessä ehdotetaan, ettei pykälää myöskään sovellettaisi lain 89 §:n 2 momenttiin, joka koskee työntekijän aiemman työperäisen altistuksen selvittämistä ennen säteilytyön aloittamista, jos ainoastaan avaruussäteilystä aiheutuva työperäinen altistus on viitearvoa suurempi. Rajaus on tarpeen, koska lentohenkilöstön aiempaa säteilyaltistusta ei voida käytännössä selvittää silloin, kun kyse on ulkomaalaisista työntekijöistä.

155 §. Työpaikan radonpitoisuuden selvittäminen. Pykälän 1 momentin 4 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi ”elintarvikehuoneisto”, sillä vaatimuksen ei ole tarkoituksenmukaista koskea kaikkia elintarvikehuoneistoja, joiden käyttämä vesi ei ole peräisin yksinomaan pintavesimuodostumasta ja pääsee kosketuksiin sisäilman kanssa. Tässä muodossa velvoite koskee nykyisin esimerkiksi kaikkia kahvinmyyntipisteitä (mm. kahvilat ja kioskit) riippumatta niiden sijaintipaikasta ja veden alkuperästä (esimerkiksi 4. kerros ja vetenä kaupungin vesijohtovesi). Kuitenkin työnantajan on selvitettävä työtilana ja työskentelypaikkana toimivan elintarvikehuoneiston radonpitoisuus, jos tilat sijaitsevat momentin 1–3 kohdassa säädetyissä paikoissa. Näin ollen vaatimuksen poistaminen ei heikennä tosiasiallisesti työntekijöiden turvallisuutta.

Pykälän 2 momentista, jossa säädetään tilanteista, joissa selvitystä ei tarvitse tehdä, ehdotetaan poistettavaksi viittaus enintään 20 tunnin työaikaan. Jos selvitystä ei näissä tilanteissa koskaan tarvitsisi tehdä, se johtaa siihen, että 1) merkittävä altistus voi jäädä huomioimatta (jos pitoisuus on esimerkiksi 10 000 Bq/m³ tai suurempi) tai 2) tehdään tarpeettomia mittauksia (esimerkiksi pukuhuone, jossa vuotuinen työaika on suurempi kuin 20 tuntia, mutta muissa työtiloissa pitoisuus on viitearvoa suuremmaksi). Koska kyseessä on harvoin esiintyvä erityistilanne, on kiinteän tunti-arvon sijaan tarkoituksenmukaisempaa, että valvontaviranomainen kertoo oppaassa tai muussa vastaavassa materiaalissa, miten tällaisissa erityistilanteissa olisi tarkoituksenmukaista tehdä mittaukset. Pykälän 4 momentti, jonka mukaan työntekijälle aiheutuva säteilyannos voi ilman korjaavia toimenpiteitä olla työntekijän annosrajaa suurempi, työnantajan on viipymättä järjestettävä työntekijöille henkilökohtainen annostarkkailu, ehdotetaan kumottavaksi. Momentti on johtanut tarpeettomiin mittauksiin, joiden toteuttaminen on aiheuttanut tarpeetonta taakkaa niin mittausvelvolliselle kuin valvontaviranomaiselle. Kun suuri radonpitoisuus on todettu, niin annosten laskeminen ja seuraaminen eivät itsessään suojele työntekijöitä säteilyltä. Annosten seuraamisen sijaan työntekijöitä suojellaan tehokkaimmin siten, että keskitytään radonkorjauksen valmistumiselle ja sen onnistumisen osoittamiselle asetetaan tiukka määräaika. Momentin kumoaminen myös selkeyttäisi lain tulkintaa, koska tällöin radonin aiheuttamia annoksia määritettäisiin vain turvallisuusluvan alaisessa toiminnassa.

189 §. Valvontamaksu ja sen perusteet. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan selkeytettäväksi valvontamaksun muodostumisen ajankohtaa. Valvontamaksu muodostuisi toimintakohtaisesta perusmaksusta ja säteilylähdekohtaisesta lisämaksusta nimenomaan niiden tietojen perusteella, jotka ovat Säteilyturvakeskuksen rekisterissä kyseisen vuoden tammikuun ensimmäisenä päivänä.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan lisättäväksi toinen virke, jonka mukaan maksuunpano toimitetaan ilman, että toiminnanharjoittajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Maksut perustuvat toiminnanharjoittajan toimintaan ja tämän käyttämiin hallussa pitämiin säteilylähteisiin. Toiminnanharjoittajilla on velvollisuus pitää toimintaansa ja säteilylähteitään koskevat tiedot ajan tasalla ilmoittamalla niistä Säteilyturvakeskukselle tai hakemalla lupaa toiminnan muuttamiseen. Maksuunpano toimitetaan lisäksi kunakin kalenterivuonna 1.1. rekisterissä olevien tietojen perusteella. Merkitystä maksuun ei olisi sillä, jos tiedot eivät ole toiminnanharjoittajasta johtuvasta syystä ajan tasalla. Kuuleminen olisi näillä perusteilla selvästi tarpeetonta.

190 §. Maksuvelvollisuuden voimassaolo ja maksun erääntyminen. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi maksun erääntymistä koskeva ajankohtarajoitus, jonka mukaan maksu erääntyy aikaisintaan huhtikuun viimeisenä päivänä. Lisäksi momentissa lyhennettäisiin maksupäätöksen lähettämistä koskevaa määräaikaa 30 päivästä 21 päivään. Muutoksilla puretaan sääntelyä ja mahdollistetaan laskun ja päätöksen lähettäminen samalla kertaa mahdollistaen yleisesti käytössä olevan 14 päivän maksuajan noudattamisen.

193 §. Maksujen periminen ja korko. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan viivästysmaksun korottamista viidestä eurosta kymmeneen euroon. Viivästysmaksun suuruus päivitettäisiin siten vastaamaan valtion maksuperustelainsäädännön viivästysmaksua.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan päivitettäväksi viite uuteen veronkantolakiin (11/2018) sekä täsmennettäisiin momentin terminologiaa vastaamaan veronkantolakia. Momentissa korvattaisiin termi ”palautuskorko” termillä ”hyvityskorko”. Lisäksi momentissa ehdotetaan täsmennettäväksi, että hyvityskorko maksettaisiin maksun suorittamispäivää seuraavasta päivästä siihen päivään, jona palautettava määrä veloitetaan Säteilyturvakeskuksen tililtä. Hyvityskorko lasketaan päiväkohtaisesti todellisten kalenteripäivien mukaan.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Samaan aikaan lain kanssa valmisteltaisiin Säteilyturvakeskuksesta annettava valtioneuvoston asetus, joka korvaisi säteilyturvakeskuksesta annetun asetuksen (618/1997). Asetuksessa annettaisiin säännöksiä, jotka koskevat Säteilyturvakeskuksen johtamista, ratkaisuvalltaa, työjärjestystä, henkilöstöä ja henkilöstön kelpoisuutta. Lisäksi säädettäisiin pysyvistä asiantuntijoista, neuvottelukunnista ja valtion edustamisesta. Näistä johtamista koskeva pykälä on aiemmin sisältynyt säteilyturvakeskuksesta annettuun lakiin. Muu sääntely on aiemminkin ollut asetustasolla. Nykyisin lain 6 §:ssä on yleisvaltuutus asetustasoiselle sääntelylle. Koska valtuutus asetustasoiselle sääntelylle johtuu jo perustuslain 119 §:stä, ei vastaavantyyppistä yleisvaltuutusta esitettäisi säädettäväksi. Ulkopuolisia asiantuntijoita koskeva ehdotettu 3 § pykälä sisältäisi kuitenkin täsmällisen ja rajatun asetuksenantovaltuuden pysyviä asiantuntijoita koskien.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2022.

Säteilyturvakeskuksesta annettavan lain siirtymäsäännöksen esitetään säädettäväksi, että ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt sopimukset ja sitoumukset pysyvät voimassa, ellei muuta erikseen sovita.

10 Toimeenpano ja seuranta

Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa ehdotetun sääntelyn toteutumista yhteistyössä Säteilyturvakeskuksen kanssa sekä STUK International Oy:tä koskevan sääntelyn osalta lisäksi valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston kanssa.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Lakihdotukset vastaavat pääosin nykyisin voimassa olevaa sääntelyä. Nykyisin voimassa oleva säteilyturvakeskuksesta annettu laki on säädetty vuonna 1983 eli aikana ennen perusoikeusuudistusta ja perustuslakia.

Säteilyturvakeskusta koskevan lainsäädännön säädöstasoja tarkistettaisiin perustuslain 119 §:ssä edellytetyn mukaisiksi. Perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Valtionhallinnon yksiköistä voidaan muutoin säätää asetuksella. Perustuslain esitöiden (HE 1/1998 vp, s. 174) mukaan yleisillä perusteilla tarkoitetaan lähinnä yksikön nimeä, toimialaa ja pääasiallisia tehtäviä. Edellä esitetyn perusteella esitetään, että keskuksen nimen sisältävästä toimialasta sekä organisaation tehtävistä säädettäisiin laissa. Lisäksi laissa säädettäisiin Säteilyturvakeskuksen toimialaan ja tehtäviin läheisesti liittyvistä sopimuksista ja ulkopuolisten asiantuntijoiden käytöstä. Sääntelyn joustavuuteen liittyvien näkökohtien vuoksi Säteilyturvakeskuksen organisaatiosta säädettäisiin muutoin asetuksella. Tämä koskisi myös johtamista, joka on aikaisemmin sisältynyt säteilyturvakeskuksesta annettuun lakiin.

Edellä sanotusta johtuen esitys katsotaan voitavan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Laki Säteilyturvakeskuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § Toimiala ja asema

Säteilyturvakeskus on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva valtion hallintoviranomainen, joka edistää ja valvoo säteilyturvallisuutta ja ydinenergian käytön turvallisuutta.

Säteilyturvakeskuksella on toimialaansa liittyvissä kannanotoissaan ja valvontatoiminnassaan riippumaton asema.

2 § Tehtävät

Säteilyturvakeskukselle kuuluvat:

- 1) ydinenergialaissa (990/1987) säädetyt tehtävät;
- 2) säteilylaissa (859/2018) säädetyt tehtävät;
- 3) vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa (1994/719) säädetyt tehtävät;
- 4) pelastuslaissa (379/2011) säädetyt tehtävät;
- 5) säteilyvaaratilanteiden valmius- ja asiantuntijatehtävät;
- 6) säteilytilannetiedon keräämiseen ja säteilytilannekuvan ylläpitoon liittyvät tehtävät;
- 7) toimialansa kansallisten mittanormaalien ylläpitotehtävät;
- 8) toimialaansa liittyvä tutkimus-, kehittämis- ja selvitystoiminta;
- 9) toimialaansa liittyvät viestintä- ja koulutustehtävät;
- 10) toimialaansa liittyvien asiantuntija- ja mittauspalveluiden tuottaminen;
- 11) toimialansa kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen sekä vaikuttaminen;
- 12) toimialansa lainsäädännön kehittämisehdotusten tekeminen ja oikeussääntöjen antaminen erikseen säädetyin toimivaltansa puitteissa.

Säteilyturvakeskus huolehtii lisäksi muista toimialansa tehtävistä, jotka sille erikseen säädetään tai jotka sosiaali- ja terveysministeriö lainsäädännön tai kansainvälisten sopimusten nojalla sille määrää.

3 § Sopimukset ja asiantuntijat

Säteilyturvakeskus voi talousarvionsa rajoissa käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita ja tehdä sopimuksia viranomaisten, yhteisöjen ja yksityisten henkilöiden kanssa tutkimusten, selvitysten ja muiden

toimialaansa kuuluvien tehtävien suorittamisesta. Näitä tehtäviä suorittavan salassapitovelvollisuuden sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Keskuksen pysyvistä asiantuntijoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

4 § Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt sopimukset ja sitoumukset pysyvät voimassa, ellei muuta erikseen sovita.

Tällä lailla kumotaan säteilyturvakeskuksesta annettu laki (1069/1983).

Päiväys ja allekirjoitukset

Laki STUK International Oy:stä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § Yhtiön asema

STUK International Oy on valtion omistuksessa ja hallinnassa oleva osakeyhtiö. Osakeyhtiön omistajaohjauksesta ja sen osakkeiden hallinnoinnista huolehtii sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Yhtiön omistusta koskevaan päätöksentekoon ja omistajaohjaukseen sovelletaan valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta annettua lakia (1368/2007).

2 § Tehtävät

Yhtiön tehtävänä on tuottaa ydinenergian käytön turvallisuutta ja säteilyturvallisuutta edistäviä kansainvälisiä asiantuntijapalveluita. Yhtiön toimialasta määrätään tarkemmin yhtiöjärjestyksessä.

3 § Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Päiväys ja allekirjoitukset

Säteilylaki

Eduskunnan päätöksen mukaan

kumotaan 155 §:n 4 momentti,

muutetaan säteilylain (859/2018) 51 §:n 1 momentin 3 kohta, 54 §:n 1 momentin 1 kohta, 58 §:n 3 momentti, 64 §:n 1 momentti, 71 §:n 1,2 ja 4 momentti, 84 §:n 1 momentti, 127 §:n 3 momentti, 129 §:n 1 momentti, 147 §:n 1 momentti, 149 §:n 2 momentti, 155 §:n 1 momentin 4 kohta, 189 §:n 2 ja 4 momentti, 190 §:n 2 momentti, 193 §:n 2 ja 3 momentti,

lisätään lain 56 §:ään uusi 2 ja 3 momentti, lakiin uusi 70 a §, lain 129 §:ään uusi 2 momentti, lain 130 §:ään uusi 6 momentti, jolloin nykyinen 6 momentti siirtyy 7 momentiksi, lain 133 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lain 137 §:ään uusi 2 momentti sekä lain 147 §:ään uusi 2 ja 3 momentti, seuraavasti:

51 §

Turvallisuuslupahakemus

Turvallisuuslupahakemuksessa on esitettävä:

3) 29 §:n 2 momentissa tarkoitetut tiedot säteilytoiminnan johtamisjärjestelmästä;

54 §

Vakuuden asettaminen

Toiminnanharjoittajan on asetettava radioaktiivisten jätteiden vaarattomiksi tekemisestä ja mahdollisista ympäristön puhdistustoimenpiteistä aiheutuvien kustannusten suorittamisen varmistamiseksi vakuus Säteilyturvakeskukselle, jos lupa myönnetään:

1) korkea-aktiivisen umpilähteen käyttöön, valmistukseen, hallussapitoon, säilyttämiseen, tai varastointiin;

56 §

Tuotteen säteilyturvallisuuden osoittaminen

Muun turvallisuuslupaa edellyttävän säteilylaitteen kuin terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) tarkoitetun terveydenhuollon laitteen säteilyturvallisuus voidaan osoittaa noudattamalla soveltuvaa standardia.

Säteilyturvakeskus antaa määräykset 2 momentissa tarkoitetuista soveltuvista standardeista.

58 § Tuotteen säteilyturvallisuuden arviointi

Jos tuotetta ei voida arvioida 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, valvontaviranomainen voi arvioida tuotteen säteilyturvallisuuden sen mukaan, mitä 2 momentissa säädetään. Lisäksi vaikka tuote on 1

ja 2 momentissa tai 56 §:n 2 momentissa tarkoitettujen turvallisuuden arvioinnissa käytettävien perusteiden mukainen, valvontaviranomainen voi ryhtyä eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta annetun lain 3 luvussa tarkoitettuun valvonnan toimenpiteeseen, jos tuote kuitenkin aiheuttaa riskin terveydelle.

64 § Muiden säteilymittausten hyväksyntä

Ionisoivan säteilyn mittauksille, jotka tehdään työperäisen, väestön tai lääketieteellisen altistuksen arvioimiseksi tai turvallisuuden varmistamiseksi säteilytoiminnassa tai vallitsevassa altistustilanteessa, on oltava Säteilyturvakeskuksen hyväksyntä. Erillistä hyväksyntää ei kuitenkaan tarvita säteilymittauksille, joita Säteilyturvakeskus valvoo osana annosmittauspalvelun tai turvallisuuslupan mukaista toimintaa. Hyväksyntää ei myöskään tarvita säteilymittauksille, joita käytetään rakennustuotteista, talousvedestä tai 151 §:ssä tarkoitetuista materiaaleista aiheutuvan väestöaltistuksen selvittämiseen.

70 a §

Sähköisesti säteilyä tuottavan laitteen yksilöinti

Toiminnanharjoittajan on huolehdittava siitä, että sähköisesti säteilyä tuottava laite, jonka käyttö edellyttää turvallisuuslupaa, on yksilöity.

Yksilöivä tunnus on merkittävä laitteeseen riittävän pysyvällä tavalla.

71 §

Kirjanpito- ja ilmoitusvelvollisuus

Toiminnanharjoittajan on turvallisuuslupaa edellyttävässä toiminnassa pidettävä kirjaa turvallisuuslupaan liittyvistä säteilylähteistä. Kirjanpidosta on käytävä ilmi hallussa pidettävät säteilylähteet sekä lähteiden vastaanottaminen, luovuttaminen ja luvasta poistaminen. Säteilylähde voidaan poistaa kirjanpidosta, kun viisi vuotta on kulunut sen luovuttamisesta tai vaarattomaksi tekemisestä. Kirjanpito on pidettävä ajan tasalla.

Säteilylähteiden valmistukseen, säilyttämiseen, kauppaan, vientiin tai tuontiin oikeuttavan turvallisuuslupan haltijan on vuosittain toimitettava Säteilyturvakeskukseen tiedot kalenterivuoden aikana vastaanottamistaan, luovuttamistaan ja hallinnassaan olevista säteilylähteistä. Tietoja ei kuitenkaan tarvitse toimittaa vastaanotetuista tai hallinnassa olevista sähköisesti säteilyä tuottavista säteilylähteistä, jotka liittyvät kauppaan tai valmistukseen.

Säteilyturvakeskus antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitettuun kirjanpidosta sekä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista tiedoista ja niiden toimittamisesta.

84 §

Uudelleenkäytön, kierrättämisen, hyödyntämisen ja loppukäsittelyn edellytykset

Säteilytoiminnasta peräisin olevaa jätettä ja muuta materiaalia sekä 78 §:n 3 momentissa tarkoitettua jätettä saa sen radioaktiivisuuden estämättä uudelleen käyttää, kierrättää, hyödyntää ja loppukäsitellä noudattaen jätelakia, jos siinä olevan radioaktiivisen aineen määrä ei ole 85 §:n 2 momentin mukaista vapauttamisrajaa suurempi.

127 § Päästöt ja niiden raja-arvot

Säteilyturvakeskus myöntää 2 momentissa tarkoitetuille päästöille luvan, jos väestön altistus on toiminnan luonne ja laajuus sekä käytettävissä olevat keinot päästöjen rajoittamiseksi huomioon ottaen mahdollisimman pieni ja päästöistä aiheutuvan altistuksen ennakoitu määrä on annosrajoitusta pienempi.

129 §

Säteilyturvallisuuspoikkeamiin varautuminen

Turvallisuuslupaa edellyttävässä toiminnassa toiminnanharjoittajan on varauduttavasäteilyturvallisuuspoikkeamiin. Toiminnanharjoittajalla on oltava ajantasainen suunnitelma toimista poikkeamien varalle. Suunnitelman mukaisia toimia on harjoitettava toimintaan liittyvien riskien mukaisesti.

Säteilyturvakeskus antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitettusta suunnitelmasta säteilyturvallisuuspoikkeamien varalta ja sen mukaisten toimien harjoittelusta toimintaan liittyvien riskien mukaisesti.

130 §

Välittömät toimet säteilyturvallisuuspoikkeamassa

Jos kadonnut säteilylähde on saattanut kulkeutua Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen, Säteilyturvakeskus vastaa tilanteesta tarvittavasta kansainvälisestä tiedonvaihdosta.

133 §

Säteilyvaaratilanteesta tiedottaminen

Säteilyturvakeskus ilmoittaa säteilyvaaratilanteesta ja sen uhkasta kansainvälisiin tiedonvaihtojärjestelmiin sekä valtioille, joihin tilanne voi vaikuttaa.

137 §

Siirtyminen säteilyvaaratilanteesta vallitsevaan altistustilanteeseen

Jos säteilyvaaratilanne vaikuttaa useaan valtioon, siirtymisessä vallitsevaan altistustilanteeseen on tehtävä yhteistyötä näiden muiden valtioiden kanssa.

147 § Säteilyaltistuksen rajoittaminen

Edellä 146 §:ssä tarkoitetun selvityksen tekemiseen velvollisen on ilman aiheutonta viivytystä toteutettava toimenpiteet luonnonsäteilyaltistuksen rajoittamiseksi, jos toiminnasta aiheutuva työperäinen tai väestön altistus taikka työpaikan tai talousveden radonpitoisuus on viitearvoa suurempi.

Toimenpiteiden riittävyys on todettava vastaavilla mittauksilla tai laskelmilla, joilla 146 §:ssä tarkoitettu säteilyaltistus selvitettiin. Toimenpiteiden riittävyyttä koskevan selvityksen tulokset on viipymättä ilmoitettava Säteilyturvakeskukselle.

Jos toimintaan ei 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen seurauksena enää sovelleta 146 §:n 1 momentissa tarkoitettua selvitysvelvollisuutta, Säteilyturvakeskukselle on viipymättä ilmoitettava selvitysvelvollisuuden lakkaamisesta perusteluineen.

149 § Altistus luonnonsäteilylle työpaikalla

Lain 35 ja 90 §:ää, 92 §:n 2 momentin 1 ja 3 kohtaa ja 3 momenttia sekä 95 §:ää ei sovelleta, jos ainoastaan työpaikan radonpitoisuus tai radonista tai avaruussäteilystä aiheutuva altistus on viitearvoa suurempi. Lisäksi 89 §:n 2 momenttia ja 91 §:ää ei sovelleta, jos ainoastaan avaruussäteilystä aiheutuva työperäinen altistus on viitearvoa suurempi.

155 § Työpaikan radonpitoisuuden selvittäminen

Työnantajan on selvitettävä työtilan ja muun työskentelypaikan radonpitoisuus, jos tilat sijaitsevat:

4) talousvettä toimittavassa laitoksessa, jonka käyttämä vesi ei ole peräisin yksinomaan pintavesimuodostumasta ja pääsee kosketuksiin sisäilman kanssa.

Selvitystä ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu tila sijaitsee rakennuksen toisessa kokonaan tai pääasiallisesti maanpinnan yläpuolella olevassa kerroksessa tai sen yläpuolella, tai jos rakennuksen lattia ja seinät eivät ole kosketuksissa maankamaraan ja väliin jäävän tilan hyvä tuulettavuus on ilmeistä.

189 § Valvontamaksu ja sen perusteet

Valvontamaksu muodostuu toimintakohtaisesta perusmaksusta ja säteilylähdekohtaisesta lisämaksusta niiden tietojen perusteella, jotka ovat Säteilyturvakeskuksen rekisterissä kyseisen vuoden tammiukuun ensimmäisenä päivänä.

Maksuunpano toimitetaan ilman, että toiminnanharjoittajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Päätös voidaan antaa tiedoksi hallintolain 59 §:ssä tarkoitettuna tavallisena tiedoksiantona.

190 §

Maksuvelvollisuuden voimassaolo ja maksun erääntyminen

Valvontamaksu määrätään kultakin kalenterivuodelta ja se erääntyy vuosittain maksettavaksi Säteilyturvakeskuksen määräämänä ajankohtana. Säteilyturvakeskus lähettää maksuvelvollisille maksupäätöksen valvontamaksusta viimeistään 21 päivää ennen eräpäivää.

193 §

Maksujen periminen ja korko

Jos maksu viivästyy, sille on maksettava korkolain (633/1982) 4 §:ssä säädetty viivästyskorko. Viivästyskoron sijasta Säteilyturvakeskus voi periä kymmenen euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron määrä jäisi tätä pienemmäksi.

Jos valvontamaksua palautetaan oikaisun tai muutoksenhaun johdosta, palautettavalle maksulle maksetaan veronkantalain (11/2018) 38 §:ssä säädetty hyvityskorko maksun suorittamispäivää seuraavasta päivästä siihen päivään, jona palautettava määrä veloitetaan Säteilyturvakeskuksen tililtä. Hyvityskorko lasketaan päiväkohtaisesti todellisten kalenteripäivien mukaan.

Tämä laki tulee voimaan 20 .

Päiväykset ja allekirjoitukset

Liite

Valvontamaksut

1. Maksuluokat ja niiden mukaiset maksut

Maksuluokkia ovat toiminnan maksuluokka ja säteilylähteen maksuluokka.

Toimintakohtaiset perusmaksut ovat:

Toiminnan maksuluokka	Toimintakohtainen perusmaksu
A	180 €
B	620 €
C	1 680 €

D	1 680 €
E	4 130 €
F	10 040 €
G	22 300 €
H	450 €
I	1 120 €

Säteilylähdekohtaiset lisämaksut ovat:

Säteilylähteen maksuluokka	Säteilylähdekohtainen lisämaksu
A	40 €
B	80 €
C	140 €
D	390 €
E	560 €
F	840 €
G	1 120 €
H	3 350 €
I	6 030 €

2. Ionisoivan säteilyn käytön valvontamaksu

Turvallisuuslupaa edellyttävän ionisoivan säteilyn käytön valvontamaksu muodostuu toimintakohtaisesta perusmaksusta ja säteilylähdekohtaisesta lisämaksusta. Jos turvallisuuslupa kattaa useamman kuin yhden toiminnan tai säteilylähteen, valvontamaksu määräytyy laskemalla yhteen kaikki lupaan liittyvät toimintakohtaiset perusmaksut ja säteilylähdekohtaiset lisämaksut.

Toiminnan maksuluokka määräytyy toiminnasta seuraavasti:

Toiminnan maksuluokka	Toiminta
A	Umpilähteiden käyttö
	Röntgenlaitteiden käyttö (ei koske sädehoitoa, isotooppilääketiedettä tai hammasröntgentoimintaa, jossa käytetään panoraamatomografialaitetta tai hammasröntgenlaitetta, jolla kuvataan suun sisään asetettavalle kuvailmaisimelle, eikä henkilön kuvantamista muulla kuin terveydenhuollon laitteella)
B	Säteilylähteiden kauppa
	Säteilylähteiden asennus-, huolto- ja korjaustoiminta sekä säteilylaitteiden valmistus
	Radioaktiivisten aineiden kuljetus
	Toiminta, jossa toistuvasti käsitellään tai varastoidaan orpoja lähteitä

	Henkilön kuvantaminen muulla kuin terveydenhuollon laitteella
	Avolähteiden käyttö (ei koske terveydenhuoltoa ja eläinlääketiedettä)
	Hiukkaskiihdyttimien käyttö teollisuudessa ja läpivalaisussa (ei koske radionuklidien tuotantoa)
C	Hiukkaskiihdyttimien käyttö tutkimuksessa ja radionuklidien tuotannossa
	Radioaktiivisten jätteiden vastaanottaminen ja käsittely ja varastointi silloin, kun se ei ole osa muuta toimintaa
D	Avolähteiden käyttö eläinlääketieteessä
	Sädehoito eläinlääketieteessä
E	Isotooppilääketiede
F	Sädehoito

Säteilylähdekohtainen lisämaksu määräytyy säteilylähteestä ja sen käytöstä seuraavasti:

Säteilylähteen maksuluokka	Säteilylähteet
A	Hammasröntgenlaite, jolla kuvataan suun sisään asetettavalle kuvailmaisimelle Hammasröntgenkuvauslaite eläinlääketieteessä
B	Umpilähde (muu kuin korkea-aktiivinen umpilähde). Maksu peritään enintään sadasta lähteestä Röntgenlaite (ei koske terveydenhuollon, eläinlääketieteen ja teollisuuskuvauksen röntgenlaitetta eikä röntgenlaitetta, johon liittyy erikseen rakennettavia suojarakennelmia) Hammasröntgentoiminnassa käytettävä panoraamatomografialaite
C	Teollisuuskuvauksessa käytettävä röntgenlaite tai röntgenlaite, johon liittyy erikseen rakennettavia suojarakennelmia (ei koske terveydenhuollon tai eläinlääketieteen röntgenlaitetta) Eläinlääketieteen röntgenkuvauslaite (muu kuin hammasröntgenkuvauslaite) Terveydenhuollon röntgenkuvauslaite (muu kuin hammasröntgentoiminnassa käytettävä panoraamatomografialaite tai hammasröntgenlaite, jolla kuvataan suun sisään asetettavalle kuvailmaisimelle), jonka käytöstä potilaalle aiheutuva efektiivinen annos on pienempi tai yhtä suuri kuin 0,1 mSv eikä determinististä haittaa ¹⁾ Hiukkaskiihdytin (ei koske terveydenhuollon tai eläinlääketieteen hiukkaskiihdytintä) Avolähteet laboratoriossa, kun kerralla käsiteltävä radioaktiivisen aineen määrä on pienempi kuin $k \cdot 10 \cdot \text{vapaaraja}^2$

D	Terveydenhuollon röntgenkuvauslaite (muu kuin hammasröntgentoiminnassa käytettävä panoraamatomografialaite tai hammasröntgenlaite, jolla kuvataan suun sisään asetettavalle kuvaimmaisimelle), jonka käytöstä potilaalle aiheutuva efektiivinen annos on suurempi kuin 0,1 mSv, mutta pienempi tai yhtä suuri kuin 100 mSv eikä determinististä haittaa ¹⁾
	Avolähteet laboratoriossa, kun kerralla käsiteltävä radioaktiivisen aineen määrä on suurempi tai yhtä suuri kuin $k \cdot 10 \cdot$ vapaaraja mutta pienempi kuin $k \cdot 10\,000 \cdot$ vapaaraja ²⁾
	Avolähteet merkkiainekokeissa muualla kuin laboratoriossa
E	Korkea-aktiivinen umpilähde
	Eläinlääketieteen sädehoitolaite
F	Terveydenhuollon röntgenkuvauslaite (muu kuin hammasröntgentoiminnassa käytettävä panoraamatomografialaite tai hammasröntgenlaite, jolla kuvataan suun sisään asetettavalle kuvaimmaisimelle), jonka käytöstä potilaalle aiheutuva efektiivinen annos on suurempi kuin 100 mSv tai paikallinen tai elimen absorboitunut annos on suurempi kuin 10 Gy:tä ¹⁾
	Avolähteet laboratoriossa, kun kerralla käsiteltävä radioaktiivisen aineen määrä on suurempi tai yhtä suuri kuin $k \cdot 10\,000 \cdot$ vapaaraja ²⁾
G	Sädehoidon röntgenpintahoitolaite
H	Sädehoidon yksienerginen kiihdytin, röntgensyvähoitolaite tai jälkilataushoitolaite
I	Sädehoidon monienerginen kiihdytin

¹⁾ Potilaalle yhdestä tutkimuksesta tai toimenpiteestä aiheutuva efektiivinen annos, mukaan lukien säteilyturvallisuuspoikkeamasta aiheutuva säteilyaltistus.

²⁾ Kerroin k määräytyy radioaktiivisen aineen käsittelytavasta seuraavasti: erityisen riskialtis työ $k = 0,1$, käsittely tavantomaisia kemiallisia menetelmiä käyttäen $k = 1$, yksinkertainen käsittely $k = 10$ ja varastointi $k = 100$. Jos laboratoriossa käytetään eri käsittelytapoja niin toiminnan maksuluokka määräytyy suurimpaan maksuun johtavan käsittelytavan perusteella.

3. Luonnonsäteilylle altistavan toiminnan valvontamaksu

Luonnonsäteilylle altistavan toiminnan valvontamaksu peritään vain, jos toiminta edellyttää 148 §:n mukaan turvallisuuslupan.

Valvontamaksu muodostuu toimintakohtaisesta perusmaksusta. Jos turvallisuuslupa kattaa useamman kuin yhden toiminnan, valvontamaksu määräytyy laskemalla yhteen kaikki lupaan liittyvät toiminnan maksuluokan mukaiset perusmaksut.

Toiminnan maksuluokka määräytyy toiminnasta seuraavasti:

Toiminnan maksuluokka	Toiminta
H	Ilmailun harjoittaminen
I	Toiminta, jossa työntekijät altistuvat radonille
	Toiminta, jossa työntekijät altistuvat muulle luonnonsäteilylle kuin radonille tai avaruus-säteilylle
G	Toiminta, josta aiheutuu radioaktiivisten aineiden päästöjä ympäristöön

4. Ionisoimattoman säteilyn käytön valvontamaksu

Ionisoimattoman säteilyn käytön valvontamaksu peritään suuritehoisen laserlaitteen käytöstä säteilylain 167 §:ssä tarkoitettussa toiminnassa.

Valvontamaksu muodostuu toimintakohtaisesta perusmaksusta ja säteilylähdekohtaisesta lisämaksusta.

Toimintakohtainen perusmaksu määräytyy seuraavasti:

Toiminnan maksuluokka	Toiminta
A	Suuritehoisen laserlaitteen käyttö (sisältäen yhteen paikkaan kiinteästi asennetun suuritehoisen laserlaitteen käytön)

Säteilylähdekohtainen lisämaksu määräytyy säteilylähteestä ja sen käytöstä seuraavasti:

Säteilylähteen maksuluokka	Säteilylähde
E	Siirrettävä suuritehoinen laserlaitteisto